

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТМЕНА ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ СПОРТИВНОЇ КАР'ЄРИ»

Галузь знань: 054 «Соціологія»

Освітня програма: «Соціальні технології»

Освітній ступінь: магістр

Кваліфікація: магістр соціології

Автор:

Юськів Павло Романович,
студент магістратури

Науковий керівник:

Боровський Олексій Олександрович
кандидат соціологічних наук, доцент

Магістерська робота допущена до захисту
рішенням кафедри галузевої соціології

Протокол №_15_____ від «_03_» __05_____ 2022 р.

Зав. кафедри _____ проф. Безрукова О.А.

Київ 2022

Реєстрація

номер

дата підпис лаборанта кафедри**Рекомендовано
до захисту**

підпис наукового
керівника

ініціали, прізвище наукового керівника**Результат захисту**

оцінка

дата захисту**Голова ЕК**

підпис

ініціали, прізвище**Члени ЕК**

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище**Секретар ЕК**

підпис

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Дану тему я обрав через те, що вона є близькою для мене і я сам включений як спортсмен у соціальний інститут спорту. Неодноразово мені доводилося зіштовхуватися з думкою про те, що спорт – це скоріше, хобі і проведення свого дозвілля з користю для здоров'я. Потрібно одразу здобувати освіту і певну спеціальність та намагатися розвиватися у цьому напрямку. Коли я наводив приклади успішних спортсменів, які досягнули усіх можливих вершин у спорті, а після закінчення кар'єри успішно ресоціалізовувалися та знаходили себе у інших сферах суспільного життя, то міг почути наступні тези: «Таких людей одиниці»; «Їм просто-напросто пощастило»; «Ти згадав лише про цих особистостей, а ти ,наприклад, подивись на Петра із сусіднього будинку, яка доля спіткала його після завершення з футболом», тощо.

Мене зацікавило дане питання і я вирішив дослідити його разом з науковим керівником за допомогою тих знань та навиків, які я отримав протягом навчання на факультеті.

Об'єктом мого дослідження є професійний спортсмен, який завершив спортивну кар'єру. Предметом дослідження є безпосередньо сам процес ресоціалізації, тобто те, як індивід набуває нових навиків, знань та форм поведінки при входженні у нову для нього сферу соціального життя. Метою мого дослідження є дослідити процес ресоціалізації: які складнощі зустрічаються спортсменів на цьому етапі життя, які переваги дали йому зайняття спортом та як він може використати їх у інших сферах суспільного життя.

У теоретичній частині проаналізовано інститут спорту, а також детально описано те, що таке професійний спорт та які його основні відмінності у порівнянні з оздоровчим спортом.

У практичній частині ми провели 10-ть глибинних інтерв'ю за написаним гайдом з колишніми професійними спортсменами. Здебільшого це представники боксерської спільноти через те, що було легше знайти представників саме цього виду спорту, а також люди з ігрових видів спорту: баскетболу та футболу. Також до вибірки потрапив колишній плавець.

Ще однією частиною аналізу нашої роботи стали вторинні дані з одного європейського дослідження. У цьому дослідженні дослідники мали на меті побачити, як впливає професійне заняття баскетболом на студентів-медиків, і як вони можуть використовувати набуті знання та вміння у своїй майбутній професії. Ще був здійснений аналіз теперішнього життя відомих українських та світових спортсменів на основі відкритих даних.

У висновках ми детально проаналізували отримані дані та надали рекомендації.

Ключові слова: ресоціалізація, професійний спортсмен, спортивна кар'єра, професійний спорт, оздоровчий спорт.

ANNOTATION

I chose this topic because it is close to me and I myself am included as an athlete in the Social Institute of Sports. I have repeatedly had to face the idea that sport is more of a hobby and a health-promoting pastime. It is necessary to get an education and a certain specialty at once and try to develop in this direction. When I gave examples of successful athletes who reached all possible heights in sports, and after the end of their careers successfully resocialized and found themselves in other spheres of public life, I could hear the following theses: "Such people are one"; "They were simply lucky"; "You only mentioned these personalities, and you, for example, look at Peter from the next house, what happened to him after finishing football," and so on.

I was interested in this issue and I decided to explore it with a supervisor using the knowledge and skills I gained during my studies at the faculty.

The object of my research is a professional athlete who has completed a sports career. The subject of research is directly the process of resocialization, ie how the individual acquires new skills, knowledge and behaviors when entering a new area of social life. The purpose of my research is to investigate the process of resocialization:

what difficulties an athlete encounters at this stage of life, what benefits he gave sports and how he can use them in other areas of public life.

The theoretical part analyzes the Institute of Sports, as well as describes in detail what is professional sport and what are its main differences compared to health sports.

In the practical part, we conducted 10 in-depth interviews on a written guide with former professional athletes. Most of them are representatives of the boxing community because it was easier to find representatives of this sport, as well as people from playing sports: basketball and football. A former swimmer was also included in the sample.

Another part of the analysis of our work was secondary data from a European study. In this study, the researchers aimed to see how professional basketball affects medical students and how they can use the acquired knowledge and skills in their future profession. An analysis of the current life of famous Ukrainian and world athletes on the basis of open data was also carried out.

In the conclusions, we analyzed the data in detail and provided recommendations.

Keywords: resocialization, professional athlete, sports career, professional sports, health sports.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІНСТИТУТУ СПОРТУ	9
1.1. СПОРТ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ЙОГО ТЕОРЕТИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	9
1.2. ТЕОРЕТИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СПОРТУ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ	11
ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ	13
РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ В УКРАЇНІ ЯК ОБ’ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	14
2.1. ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ СПОРТОМ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ ТА ОЗДОРОВЧИМ СПОРТОМ.....	14
2.2. СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПОРТІ ТА ЙОГО ФОРМИ.....	16
2.3. ІНСТИТУТ СПОРТУ В ЧАС ВІЙНИ.....	21
ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ	24
РОЗДІЛ III. ПРОЦЕС РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ: УСІ СКЛАДНОЩІ ТА ПЕРЕВАГИ НА ДАНОМУ ЕТАПІ ЖИТТЯ СПОРТСМЕНА .... ПОМИЛКА! ЗАКЛАДКУ НЕ ВИЗНАЧЕНО.	
3.1. УСПІШНА СПОРТИВНА КАР’ЄРА ЯК ОДИН З НАЙВАЖЛИВІШИХ ФАКТОРІВ ШВИДКОЇ ТА ЕФЕКТИВНОЇ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	25
3.2. РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ СПОРТСМЕНА ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ КАР’ЄРИ НА ОСНОВІ КОНКРЕТНИХ ПРИКЛАДІВ.....	28
ВИСНОВКИ ДО III РОЗДІЛУ	38
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	43
ДОДАТКИ.....	46
Додаток А.....	46
Додаток Б.....	48

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Процес ресоціалізації професійного спортсмена – складне та багатогранне явище, яке малодосліджуване в українській науковій соціології. Своєю роботою ми б хотіли дослідити це явище, виявити з якими труднощами, проблемами чи іншого роду складнощами зіштовхуються вже колишні професійні спортсмени та надати певного роду рекомендації для допомоги подолання цього складного періоду життя. Також у теперішній, надзвичайно важкий, час для нашої держави багато відомих спортсменів вступили у ряди територіальної оборони для того, щоб захищати нашу землю від окупанта. Ще одним важливим чинником є те, що такі відомі постаті як брати Клички, Олександр Усик, Олександр Зінченко, Руслан Малиновський висвітлюють усі нелюдські та звірячі злочини російської армії у нашій державі, залучаючи мільйони доларів допомоги для України. Основним їхнім завданням є надати усі докази, звірячих дій росії, консолідувати міжнародні організації, уряди інших країн проти рф та цим самим економічні відкинути її на декілька десятиліть назад. Намагатися залучити якомога більше фінансової підтримки для нашої країни, позбавити росію участі у будь-якому роді голосування на міжнародній арені, зробити ізгоєм та покарати за всі вчинені злочини.

Об’єкт: професійний спорт як соціальний інститут

Предмет: ресоціалізація спортсмена після завершення професійної спортивної кар’єри

Мета: описати процес ресоціалізації професійного спортсмена по завершенню кар’єри та соціальні механізми успішної соціальної інтеграції спортсмена

Завдання:

- з’ясувати основні визначення інституту спорту;
- дослідити інститут спорту в Україні та побачити, як він змінився за останнє десятиліття;

- розкрити основні відмінності між професійним та оздоровчим спортом;
- з'ясувати, що таке «ресоціалізація» та як вона проходить у професійного спортсмена, з якими труднощами він зіштовхується;
- проаналізувати, наскільки успішна професійна спортивна кар'єра впливає на ресоціалізацію по завершенню професійних виступів.

Структура: робота включає у себе вступ, три розділи, висновки до кожного із них, загального висновку та додатків.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ІНСТИТУТУ СПОРТУ

1.1. Спорт як соціокультурний феномен та його теоретичні інтерпретації

З точки зору соціології, спорт – це своєрідна форма діяльності людей, яка націлена на вдосконалення фізичних та інтелектуальних здібностей, [Ball, 1975]. Г.Едвардс, який є одним із перших американських соціологів, які досліджували соціальний інститут спорту, говорить, що поняття спорт є досить близьким до розуміння таких соціальних явищ як відпочинок, розвага, гра тощо [Edwards, 1973].

У сучасному світі практично немає сфери суспільного життя, яка б не взаємодіяла зі спортом. Якщо продовжувати дану думку, то спорт є своєрідним віддзеркаленням розвиненості і стабільності суспільства. Наприклад, такі передові країни як США, Велика Британія, Німеччина та ще ряд інших країн, які високорозвинені в економічному, оборонному та соціальному плані загалом, мають також дуже розвинену культуру спорту. Спортсмени та команди з таких країн досягають високих результатів на міжнародному рівні та формують спортивну еліту глобального масштабу. Спорт є сферою соціального життя, яка стрімко розвивається та що раз більше інтегрується у інші сфери суспільного життя [Woods, 2007: p. 235].

ЮНЕСКО разом з Міжнародною радою фізичного виховання та спорту у 1971 році видали документ «Маніфест про спорт», у якому мова йде про те, що спорт – це важлива складова культури суспільства, яка впливає на світогляд, поведінку та інші сфери культурного життя людей [Маніфест..., 1971: с. 16].

Більшість видів спорту включають у себе окремі дисципліни або підвиди. Так, у боксі можна виокремити дві сфери: професійний та аматорський бокс, які дещо відрізняються за своїми правилами та самі боксери у них переслідують дещо іншу кінцеву мету. У професійному боксі спортсмен та його команда переслідують те, щоб отримати за бій якомога більший гонорар, краще «розкрутити» його у медійному плані, викликати якомога більшу зацікавленість у фанатів. У той час, як у аматорському боксі спортсмен немає таких фінансових

вимог. Коли він представляє свою країну на чемпіонатах світу, Європи чи змаганнях найвищого гатунку – Олімпіаді, то його гонорар складає фіксовану суму, яка є узгодженою з Міністерством молоді та спорту. Так само можна говорити про настільний теніс, у якому є одиночні виступи та парні (2-є) людей грають. У плаванні, легкій атлетиці також у різні дистанції, різні стилі виконання завдання. Так, до прикладу атлет може бути чемпіоном на забігу 100 метрів, але вже на забігу відстанню 1-ого км не потрапити навіть у призові місця, адже це інша специфіка завдання, інша підготовка до його виконання.

Варто зупинити свою увагу на тому, що надзвичайно важливим моментом спорту як соціокультурного феномену є наявність спортивних фанатів, вболівальників та глядачів. За допомогою спортивних змагань, які виступають культурним простором, який включає у себе спортивних чиновників, тренерів, медиків, спортсменів та вболівальників, які стають учасниками спортивного дійства.

Учасники цього дійства: спортсмени, вболівальники, тренери, функціонери та організатори, - створюють свого роду спортивну культуру. Під цим терміном ми розуміємо певні установки, норми та правила поведінки, які поширюються на певні соціальні групи населення. Останні у свою чергу, керуючись цими нормами та правилами поведінки формують певний образ свого життя, наповнюють його певним сенсом, баченням, знаходять нові знайомства намагаються поширювати свою спортивну культуру у ще більші маси.

Отже, з аналізу позицій взятих нами дослідників та науковців можемо сказати, що основною метою спорту як суспільного явища є просування здорового способу життя серед населення, залучення молоді до зайняття різними видами спорту, вдосконалення своїх фізичних якостей та рівня здоров'я загалом. Для просування спорту у маси існує як раз такий феномен як спортивна культура. Можна сказати, що це свого роду соціальна технологія, яку соціальний інститут спорту повинен використовувати для продовження якості та тривалості життя громадян та суспільства в цілому.

1.2. Теоретичні інтерпретації спорту як соціального інституту

У соціології спорту є декілька основних підходів, на які дослідники спираються під час аналізу даного соціального інституту. Ми б хотіли зупинитися на інституціональному підході, який бере свій початок ще з 60-70-их років 20-го сторіччя. Поняття соціальний інститут стосовно спорту у своїх роботах використовували такі дослідники як А. Жемільські, Г. Едвардс, К. Хейніл, та інші.

У своїй статті «Спорт як соціальний інститут» відомий польський соціолог спорту Анджей Жемільські визначає спорт як установу, яка за допомогою дотримання й просування певних ідей, норм та правил поведінки може поєднувати між собою людей з різних класів, людей різних за статусом, культурною, релігійною чи національною приналежністю [Ziemilski, 1965: p. 45]. Недарма існує таке негласне правило: «У спортивному залі немає поділу за соціальним статусом чи іншими видами диференціації, є лише спортсмени, які прагнуть розвиватися у даному напрямку. У спортивному залі усі – рівні».

Гаррі Едвардс, американський дослідник інституту спорту, у своїй роботі «Соціологія спорту» також аналізував спорт як соціальний інститут. Науковець акцентував свою увагу на соціальних функціях спорту, які повинні об'єднувати та допомагати людям розвиватися та ставити перед собою правильні цілі [Edwards, 1973:p. 84].

Відома українська соціологиня, яка досліджувала інститут спорту та його функції, говорить наступне: «Інститут спорту є важливий тим, що, перш за все, він виконує інклюзивну функцію – допомагає громадянам бути включеними у різні соціальні практики та легше проходить процес соціалізації [Кириленко, 2012а: с.89]. За допомогою функціонування спортивних організацій, різних спортивних товариств таких як «СПАРТАК», «ДИНАМО», «ТРУДОВІ РЕЗЕРВИ», спортивних дитячо-юнацьких спортивних шкіл, ДЮСШ до занять спортом долучається якомога більше людей старшого віку, дітей, молоді [Васильченко, 2014: с. 153].

На думку Л. Лютої, яка написала дисертацію «Інституалізація спорту: динаміка структурних змін» український спорт вкрай змінився у період з 1995 – по 2015 рік. Спершу, до 2008 року вона на основі проведених досліджень побачила, що залученість до занять спорту падає серед дорослого населення віком 18 - 60 років. Натомість з 2009 року вона побачила позитивні зрушення в українському суспільстві. Доросле населення 18 – 60 років почало більше долучатися до «масового» спорту, а також намагалося ще з ранніх літ прищепити любов до спорту своїм дітям [Люта, 2015: с. 96-102].

Ще один представник української соціології спорту В. Лукашук у своєму науковому доробку: «Тенденції розвитку спорту в умовах ринкових перетворень» говорить, що процес інституціоналізації спорту можна побачити через призму відносин між певними ключовими акторами та суб'єктами спорту: спортивні чиновники, спортсмени, тренери, уболівальники. На основі цих відносин можна побачити, як інститут спорту набуває певних специфічних лише для нього норм, установок, моделей поведінки, правил та цінностей, які дозволяють йому бути включеним у глобальну спортивну систему [Лукашук, 2006: с. 318].

У підсумку варто сказати, що інституціональний підхід до вивчення та аналізу соціального інститут спорту розвинувся як в західній, так і сучасній соціології спорту. Даний підхід став свого роду теоретичною платформою для дослідження структури, законів та закономірностей функціонування даного інституту. Велика увага українських науковців спорту прикинута не тільки до теоретичних елементів, але й до проблем трансформації від переходу з пострадянської моделі та механізмів до сучасних західних моделей. Також, великий вплив на інститут спорту в українському суспільстві чинять світові глобалізаційні процеси [Кириленко, 2011: с. 48].

Багато вітчизняних дослідників вважає, що соціальний інститут спорту робить багато важливих суспільних функцій в українському суспільстві. У теперішній час глобалізаційних трансформацій спорт переживає зміни, які пов'язані з протиепідемічними обмеженнями через коронавірус. Якщо говорити

конкретно про наше суспільство, то соціальний інститут спорту зараз практично не функціонує. Усі сили та засоби спрямовані на те, щоб якомога більше інформувати світове суспільство через війну, розв'язану росією, а в середині країни на допомогу постраждалим сім'ям та найбільш уразливим верствам населення. У майбутньому це буде актуальною темою для досліджень у галузі соціології спорту, яка потребуватиме нових, інтегративних підходів.

Висновки до I розділу

У першому розділі нами були розглянуті основні теоретичні підходи та визначення спорту з точки зору соціологічної наукової спільноти. Серед багатьох підходів ми вирішили зупинитися на інституціональному підході, адже, на нашу думку, спорт – це соціальний інститут, який має свої норми, цінності, правила та моделі поведінки та групу велику групу людей, на яких усі вищеперераховані ознаки діють.

Західні та українські соціологи аналізують ряд змін, які відбулися у сфері спорту протягом останніх років. Особливу увагу західні науковці приділяють епідеміологічній кризі, спричиненій коронавірусом. У той час, як вітчизняні дослідники говорять про те, як спорт змінився та як він зміниться за час війни, яким він буде виглядати після перемоги над рашизмом.

Слід особливу увагу звернути на один із основних елементів функціонування спорту – уболівальників. Це самі ті люди, які створюють великий інтерес навколо тих чи інших спортивних івентів. Чиновникам в інституті спорту потрібно розвивати соціальний механізм, який дозволить залучати ще більше вболівальників та прихильників.

РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ В УКРАЇНІ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Основні відмінності між спортом вищих досягнень та оздоровчим спортом

Цей пункт 2-го розділу буде присвячений ідентифікації 2-ох кардинально різних понять та сфер спорту. Ми зупинимося на основних відмінностях між спортом вищих досягнень та оздоровчим спортом. Досить часто у суспільстві можна почути, що люди відносять до визначних спортсменів своїх рідних, друзів чи знайомих, які займаються спортом виключно для себе, свого здоров'я. Можливо, вони навіть виступають на любительських змаганнях місцевого рівня з певними віковими обмеженнями, але не потрібно це сплутувати і відносити таких людей до професійних спортсменів вищого рівня.

Спорт вищих досягнень або професійний спорт – це спортивна діяльність, основною метою якої є:

- Розвиток атлетів високого рівня;
- Проведення змагань національного, континентального та світового рівня для визначення «кращих з кращих»;
- Трансляція спортивних подій глобального масштабу;
- Отримання прибутку;
- Просування спортивних ідей та намагання транслювати спортивні цінності у широкі маси.

[Апанасенко, 2012: с. 53].

Оздоровчо-відновлювальний спорт – це спортивна діяльність, основною метою якої є:

- Невисокі фізичні навантаження;
- Відсутність конкуренції та спортивних змагань;
- Отримання задоволення від занять спортом;
- Покращення фізичних показників, здоров'я, самопочуття та психологічної стійкості;

- Можливість отримання нових соціальних контактів та зв'язків.

[Апанасенко, 2000: с. 36].

Професійна та оздоровча форми спортивної діяльності виступають тими двома взаємодоповнюючими сферами, які утворюють інституційний процес спорту в Україні. Дані сектори взаємопов'язані у своєму розвитку, проте мають багато відмінностей, які стосуються основних характеристик та умов функціонування спортивної діяльності. Ці відмінності включають у себе наступні ознаки:

- 1) Бажання та цілі займатися тим чи іншим видом спорту;
  - 2) Якість та кількість проведених тренувань протягом тижня;
  - 3) Наявність спортивних змагань;
  - 4) Зовнішні ресурси, які можуть включати у себе економічну, медичну, кадрово-управлінську, медіа-маркетингову підтримку;
  - 5) Отримання фінансової винагороди за результати фізичної праці
- [Кириленко, 2012а: с.285].

Отже, мрії та цілі високого спортивного рівня умовно можна розділити на 2-і сторони медалі. Одна сторона пов'язана з моральною винагородою та винагородою спортивного визнання – титулами, визнанням, популярністю, світовою славою. Інша сторона – це звичайний матеріальний інтерес, який є важливим для будь-якого спортсмена. Структури інституту спорту та різні комерційні структури зацікавлені у фінансуванні та підтримці спорту вищих досягнень, адже свого роду це є ефективна соціальна технологія, через яку можна залучати людей до ведення здорового способу життя, зайнять спортом, впливати на свідомість та модель поведінки людей. Також, підтримуючи професійних спортсменів високого рівня, у подальшому їх можуть використовувати як інструмент для просування своїх цілей, ідей, проектів тощо.

Оздоровчий (непрофесійний) спорт може носити змагальний або незмагальний характер. Змагання, які носять оздоровчий характер спрямовані на те, щоб люди отримали задоволення безпосередньо від самої участі у змаганнях, відчули цю спортивну конкуренцію тощо. Це пояснює великий інтерес у людей

до ігрових форм спорту – футбол, волейбол, теніс, бадмінтон, адже вони не несуть у собі такої травматичності та психологічного навантаження як єдиноборства. Участь в таких видах спорту є формою активного відпочинку. Також, люди можуть знаходити нових знайомих, товаришів, друзів. Подекуди трапляються випадки, коли люди, познайомившись під час якогось марафону, одружуються і створюють сім'ї. До прикладу, у мене є подруга, яка познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком саме під час одного із таких масових спортивних заходів. Вони щасливі і вдячні Всевишньому за такий подарунок.

Велику увагу у спортивних практиках непрофесійного спрямування приділяють саме оздоровчо-відновлювальній функції, яка повинна покращити фізичний, духовний та емоційний стан здоров'я. Ще одна мета, яку переслідує оздоровчий спорт – це бажання людей покращити свій зовнішній вигляд за допомогою певних фізичних вправ, додаткових фізичних навантажень тощо. Отже, основною метою спортивної оздоровчо-відновлювальної діяльності є те, щоб люди, які займаються оздоровчим спортом покращили своє фізичне та психологічне здоров'я та раділи кожному дню свого життя.

2.2. Соціальний контроль у професійному спорті та його форми

Соціальний контроль у професійному спорті перш за все відповідає за те, щоб у ньому дотримувались усі норми та правила чесної гри, а також примножувались цінності чесного спорту. У даному підрозділі нами будуть розглянуті різні форми соціального контролю, які притаманні та функціонують у сучасному спорті.

Соціальний контроль – це процес, який повинен забезпечити контроль з боку відповідних органів: соціальних інститутів спорту та спортивних організацій, дотримання основоположних правил та законів характерних для спортивного середовища. Також у цьому контролі є задіяно багато людей, починаючи від тренерського штабу та закінчуючи медичним персоналом, спортивними юристами. Дотримання цінностей і норм спортивної культури

усіма учасниками спортивного дійства є основною метою соціального контролю [Кириленко, 2011: т.12, с. 46].

Соціальний контроль у теперішньому спорті виявляється у багатьох формах. Ці форми ми продемонструємо у таблиці на наступній сторінці.

Таблиця 2.1

Соціальний контроль професійного спорту [Кириленко, 2011: с.42]

Форма контролю	Суб'єкт контролю	Об'єкт контролю	Предмет контролю
Контроль зі сторони спортсмена	Спортсмен	Спортсмен	Фізичне і психологічне самопочуття, дотримання режиму тренувань, харчування та сну
Контроль зі сторони тренерського штабу	Тренерський штаб	Спортсмени	Освоєння нових техніко-тактичних елементів, аналіз виступів на змаганнях, дотримання режиму тренувань, дієти тощо
Контроль зі сторони медичного персоналу	Медики, реабілітологи, масажисти, психологи	Спортсмени	Рівень росту/спаду фізичних показників, самопочуття
Контроль зі сторони антидопінгових організацій	антидопінгові організації, лікарі, медичний персонал	Спортсмени	Наявність в організмі заборонених речовин
Контроль зі сторони суддів	Судді	Тренери, спортсмени	Дотримання правил чесності та етики поваги до суперника, суддів на спортивних змаганнях
Контроль зі сторони ЗМІ	Спортивні організації, органи державного управління, бізнес-структури	Усі суб'єкти інституту спорту	Усі спортивні події змагального, тренувального та особистого характеру, гучні скандали, добрі справи поза спортивного життя
Контроль зі сторони адміністративно-управлінських органів	Керівники спортивних департаментів інституту спорту	Судді, тренери, медики, спортсмени, працівники інституту спорту та спортивних організацій	Усю діяльність пов'язану зі спортом
Контроль зі сторони фінансово-економічних інституцій	Керівники департаментів нарахування стипендій, зарплат та інших фінансових видатків	Отримання усіх коштів на рахунки спортивних шкіл, товариств, членів збірних команд, тренерів	Чесний та прозорий розподіл усіх фінансових та матеріальних ресурсів

Зараз ми більш детально розглянемо і проаналізуємо функціонування органів соціального контролю у сучасному спорті на прикладі українського спорту та деяких кейсів із життя іноземних спортсменів.

На нашу думку, самоконтроль зі сторони спортсмена – його особистий контроль форми своїх дій та моделей поведінки, є першочерговою ланкою і плацдармом для того, щоб досягти високих результатів у майбутньому. Це з юних літ тренери у дитячо-юнацьких спортивних школах привчають дітей до того, що потрібно вчасно лягати спати, не пропускати тренування, дбати про своє фізичне та ментальне здоров'я, правильно харчуватися тощо. Деякі спортсмени, чітко усвідомивши усю важливість цих складових, стають дисциплінованими упродовж всієї кар'єри, у той час як інші, не досягають світових вершин та залишають професійний спорт, як правило, до 18-ти років. Є навіть така приказка, яку особисто я чув ще з малих років заняття боксом: «Дисципліна завжди б'є клас. Дисциплінований боксер, який може поступати у технічно-тактичних якостях своєму супернику, але який є недисциплінованим, завжди досягне більших результатів».

Тренерський контроль – це взагалі особливе явище у будь-якому спорті. Між тренером та учнем не повинно бути жодної недовіри, сумнівів чи будь-чого такого. Усі підказки, зауваження та критику спортсмен повинен сприймати не як образу, а як щире бажання зі сторони тренера передати йому увесь багаж знань та навиків, які зможуть допомогти підопічному досягти високих результатів.

Медичний контроль у сучасному спорті досяг надзвичайно високого рівня та дуже часто може стати вирішальним фактором під час змагань двох висококласних команд чи атлетів. На жаль, у теперішньому спорті, не маючи у команді медичних спеціалістів високого рівня буде вкрай важко досягти, а тим паче зуміти втриматися на найвищих щаблях спорту. Масажисти, реабілітологи, психологи та дієтологи повинні увесь час тримати фізичний та емоційний стан спортсмена на контролі. До прикладу, у реальних умовах це виглядатиме наступним чином: боксер готується до поєдинку, дуже часто у цьому виді спорту та й загалом у єдиноборствах скидають вагу, отримують багато травм при самій

підготовці. Усьому медичному персоналу потрібно зробити так, щоб цей боксер на момент свого поєдинку був у піковій формі. У нього не повинно бути переломи, травм та інших проблем, які не дозволять йому показати свій максимум та перемогти на змаганнях. Також, дуже часто самі спортсмени й тренери забувають про емоційне вигорання, яке стається у атлета, особливо, у останні дні перед змаганнями. Спортсмен у фізичному плані може бути просто у найкращій формі, але, якщо він на спортивній лексичі «перегорить», то успіху не буде, це гарантовано. Є атлети, які самі можуть впоратися зі своїми емоціями, іншим потрібна зовнішня підтримка і у цьому нічого поганого. Не потрібно боятися звернутися до психолога і по-доброму, у кожного спортсмена світового рівня повинен у команді весь час бути психолог, який за допомогою різних вправ зможе допомогти спортсменові бути на всі 100 відсотків ментально готовим до змагань. Дуже чудовим прикладом може слугувати команда українського боксера - Василя Ломаченка, у якій завжди на тренуваннях та поза ними є психолог – Андрій Колосов. Як ми можемо побачити з досягнень Василя, що дана роль у команді відведена цій людині зовсім недаремно.

Допінговий контроль у сучасному спорті відіграє просто колосальну роль. Для того, щоб учасниками спортивного дійства було збережено усі правила чесної гри, були створені різного роду антидопінгової організації. Зараз у спорті найбільшою антидопінговою організацією є ВАДА. Перевагою даної інституції є те, що її представники можуть у будь-який момент завітати до спортсмена. Неодноразово в Америці були випадки, коли у професійних боксерів з Америки у період між боями були виявлені у крові різні заборонені речовини, подекуди наркотичні. З українського спорту можна було б пригадати випадки з футболістом клубу «Динамо» Київ – Артемом Беседіним та Олексієм Торохтієм – олімпійський чемпіоном з важкої атлетики у Лондоні у 2012-му році. У спортсменів у крові були виявлені заборонені до використання препарати. Обоє були дискваліфіковані від спортивної діяльності терміном на 1-ин рік.

Надзвичайно важливим місцем у діяльності спортивних інститутів та структур є інформаційний контроль спорту, за допомогою якого здійснюється

висвітлення усіх актуальних спортивних подій та популяризація спорту у більш широкі маси населення. Зараз у соціальних мережах є безліч спортивних груп, ютуб канали, які транслюють усі найбільш актуальні новини зі світу спорту. Цим самим вони пропагують у широкі маси населення, особливо молоді, любов до спорту, мотивацію до занять улюбленим видом спорту.

Спортивні чиновники та спортивні функціонери, які займають посади у Міністерстві молоді та спорту або інших спортивних організаціях, наприклад, FIFA, UEFA, AIBA займаються проведенням спортивних змагань різного рівня, виділяють компетентних та незаангажованих суддів на змагання, нагородженням спортсменів цінними призами та подарунками, дотриманням усіх норм та правил чесної гри. Ми вважаємо, що фінансово-економічний контроль є найважливішим елементом у формі соціального контролю для того, щоб спорт розвивався на всіх рівнях. Дуже часто, на превеликий жаль, є корупційні схеми «відкатів», через які спортивні товариства, збірні команди, ДЮСШ не отримують увесь обсяг коштів, який має бути. Тому, дуже часто спортсмени повинні за свої кошти їхати на змагання, купувати екіпірування.

Згадується нещодавній скандал у Федерації боксу України, який був висвітлений у ЗМІ. Президент федерації, Володимир Продивус, та інші керівні посадовці не до кінця виділяли кошти на зарплати, екіпірування членам збірної команди України з боксу. Дана подія сталася на початку року і набувала кожного разу нових деталей, але під час війни резонанс пропав і президент і надалі займає свою посаду.

2.3. Інститут спорту в час війни

Інститут спорту у час війни, так як багато інших сфери життя повинен був переорієнтуватися та своїми ресурсами допомагати українському суспільству, зокрема, українцям, які були вимушені покинути свій дім та перебратися у більш безпечні області або за кордон. Зрозуміло, що про ніякі спортивні заходи мови і не може бути. Чемпіонат України з футболу достроково закінчили.

Більшість спортивних організацій та інституцій допомагають гуманітарною допомогою найбільш потребуючим верствам населення, звертаючись до своїх колег за кордон. Тут, варто поговорити про діяльність WBC Ukraine – боксерська організація, яка має просувати та розвивати професійний бокс в Україні, допомагати українським проспектам виходити на світовий рівень. Головна штаб-квартира організації є в Америці. Головою української організації є Микола Ковальчук, відомий український юрист. За допомогою іноземних боксерських організацій та головного офісу організації WBC були зібрані кошти, різна гуманітарна допомога для українських сімей.

Такі відомі українські спортсмени як брати Клички, Андрій Шевченко, Андрій Ярмоленко, Руслан Малиновський, Олександр Зінченко, Роман Яремчук, Роман Зозуля та інші допомагають кожен у межах своїх ресурсів у цій окупаційній боротьбі. Брати Клички, які користуються широкою популярністю не лише у світовій спортивній спільноті, увесь час нагадають міжнародним урядам, спортивним інститутам та керівникам спортивних інституцій у тому, що потрібно ще більш жорсткіші санкції проти росії, включно з її спортсменами, які не мають права виступати на міжнародних аренах, коли вони публічно не визнали та не засудили дії своєї країни. Володимир публічно звернувся до керівників усіх 4-ох боксерських організації і сказав, якщо хоча б один росіянин вийде на титульний бій з прапором та гімном, то він публічно викине пояс цієї організації у відро з кров'ю. Ця кров – це символ усіх невинних убитих мирних жителів, згвалтованих вбитих дітей, жінок руками орків.

Віталій же, як гідний мер, попри усі міжнародні застереження залишився у столиці у такий важкий час та намагався управляти столицею, не створювати паніки.

Андрій Шевченко став першим амбасадором United 24 – глобальне об'єднання країн з підтримки України. Його основною метою є розповідати усьому цивілізованому світу про страшні наслідки війни, не дати змоги ні не мати забути про усю звірства вчинені російськими солдатами та консолідувати увесь

світ проти росії. Також, сім'я футболіста прийняла декілька сімей українських біженців у своєму домі в Англії.

Андрій Ярмоленко – за власні кошти закупив декілька карет швидкої допомоги для свого рідного міста – Чернігів. Також, уболівальники його команди «Вест Гем» на кожній домашній грі здійснюють синьо-жовтий банер на трибунах зі словами: «STOP WAR IN UKRAINE» або «STAND WITH UKRAINE», привертаючи увагу своїх громадян та уряду Британії, який дуже сильно допомагає нашій державі у цій війні.

Руслан Малиновський та Олександр Зінченко перераховують кошти на допомогу українській армії, приймають українські сім'ї у своїх домівках та на кожну гру виходять з українськими стягами. Такі дії допомагають увесь час слідкувати за війною у нашій державі, залучати багатомільйонну підтримку та посилювати санкції проти російських олігархів, уряду та всіх компаній.

Є такі спортсмени, які з перших днів війни вступили до лав територіальної оборони та захищали свої рідні міста. Зараз я маю на увазі єдиного чемпіона Bellator з України – бійця ММА Ярослава Амосова. Він повинен був їхати за кордон на бій, але війна змінила його життя як і всіх українців. Він залишився на своїй Батьківщині та почав її захищати.

Ми вважаємо, що інститут спорту відіграв та надалі відіграє важливу роль в умовах війни. Спортивні функціонери направляють усі свої сили, ресурси та міжнародні зв'язки для перемоги у війні. Частина найбільш відомих спортсменів у світі стають лідерами думок, на своєму прикладі показують як повинен діяти справжній українець. Вони ретранслюють усі військові злочини росіян та вимагають від міжнародної спільноти, не лише спортивної ще більш рішучих та жорсткіших дій проти усього російського. Інша ж частина вступає до ЗСУ, територіальної оборони та зі зброєю в руках йде захищати Україну а її громадян від окупантів з росії.

Висновки до II розділу

У 2-му розділі ми проаналізували важливі пункти у даній темі. Ми чітко ідентифікували та навели відмінності між професійним та оздоровчим спортом. Підготовка професійних спортсменів в Україні відбувається ще на деяких теоретико-методологічних принципах, які були у СРСР, але із залученням новітніх західних технологій, особливо в області медицини, фармакології, відновленні спортсменів тощо. Варто зауважити, що за останні декілька років спорт в українському суспільстві подібно до Західної моделі почав комерціалізовуватися та поширюватися у широкі маси населення. Усе це відбувається за допомогою реклами та інших засобів масової інформації. За допомогою цих технологій спортивні функціонери та спортивні організації можуть залучати зовнішніх спонсорів. Останні у свою чергу рекламують свій бренд, а самі спортсмени та спортивні організації мають змогу отримати додаткові фінансові привілеї.

Почала розвиватися така сфера спорту, як оздоровчий спорт – спорт для себе. Люди, які замаються такою формою спорту: роблять ранкові пробіжки, відвідують фітнес зали, намагаються вести здоровий та активний спосіб життя, собі за мету ставлять не вихід на світову арену. Найбільшою мотивацією для них є покращення свого здоров'я та якості життя.

Також, ми проаналізували поняття соціального контролю та його форми у сучасному спорті. Це дуже складний процес, який включає у себе багато ролей та складових. Але він є надзвичайно потрібним для того, щоб інститут спорту розвивався, зберігалися усі правила та норми чесного спорту. Перш за все це потрібно для того, щоби якомога більше українських спортсменів та команд були із золотими нагородами на світових п'ядесталах.

РОЗДІЛ III. ПРОЦЕС РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ: УСІ СКЛАДНОЩІ ТА ПЕРЕВАГИ НА ДАНОМУ ЕТАПІ ЖИТТЯ СПОРТСМЕНА

3.1. Успішна спортивна кар'єра як один з найважливіших факторів швидкої та ефективної ресоціалізації

Ні для кого не є секретом, що саме через успішну спортивну кар'єру уже колишній професійний спортсмен може успішно перейти до інших форм суспільної діяльності. У даному розділі ми намагатимемось з'ясувати, чи існує взаємозалежність між успішною професійною кар'єрою та подальшою ефективною ресоціалізацією.

Отже, ресоціалізація – це важкий та комплексний процес, під час якого індивід, уже колишній професійний спортсмен, засвоює нові навички, цінності, уміння та установки при входженні у нову для себе сферу суспільного життя.

Спортивна кар'єра – це форма діяльності, яке передбачає заняття спортом на регулярній основі, а також виступи на змаганнях [Кириленко, 2012b: с. 280]. Спортивна кар'єра може бути розглянута у двох ракурсах:

1) У широкому розумінні спортивна кар'єра – це своєрідний досвід занять певним видом спорту, що не залежать від результатів. Наприклад, Максим Кибальченко займався футболом 10 років);

2) У загальноприйнятому розумінні спортивна кар'єра – це покрокове та цілеспрямоване підвищення спортивних результатів, шляхом виступів на змаганнях високого рівня та здобуток на них нагород. Наприклад, боксер Василь Ломаченко став двократним олімпійським чемпіоном).

Аналізуючи кар'єру того чи іншого спортсмена за певними параметрами: нагородами, здобутими званнями, кількістю перемог, ми можемо говорити про те, наскільки вона була успішною.

Причини завершення професійних виступів можуть бути різними. Одні спортсмени хочуть залишити спорт великих досягнень на піку своїх досягнень і слави. У цьому випадку спортсменові та його команді вдається передбачити початок зниження результатів. Яскравим прикладом можуть слугувати такі

боксери як Леннокс Льюїс та Флойд Мейвезер. Останній взагалі завершив свою спортивну кар'єру непереможним. Інші спортсмени покидають професійний спорт, коли у них починається етап спаду спортивних досягнень. На превеликий жаль, є спортсмени, які просто-напросто вимушені покинути професійний спорт через постійні травми та неможливість надалі виступати на змаганнях. Є трагічні випадки, коли спортсмен помирає прямо на тренуванні чи безпосередньо на самих змаганнях [Кириленко, 2015: с. 90].

Після завершення виступів на змаганнях спортсмен повинен перейти до інших форм діяльності. У багатьох випадках спортсмен залишається у межах спорту, але лише змінює свою роль та статус. Він може стати тренером, менеджером, викладачем чи вчителем, суддею чи медиком [Васильченко, 2014: с. 135].

Існують такі випадки, коли після завершення професійних виступів спортсмен може вступити на шлях бандитизму, криміналу тощо. Дуже прикро спостерігати такі випадки, але жаль, вони мають місце. До прикладу можуть бути випадки з життя таких спортсменів як Олександр Ганзуля – багаторазовий чемпіон України серед дорослих, переможець міжнародних змагань, боксер клубу «Українські отамани» та Едвін Валеро – чемпіон світу серед професіоналів за версією WBA. Перший не зміг реалізувати себе після завершення спортивної кар'єри та ступив на шлях бандитизму, а другий завершив життя самогубством.

На високому рівні у сфері боксу чи футболу спортсмени можуть отримувати десятки мільйонів доларів. Яскравим прикладом таких спортсменів є Василь Ломаченко, Олександр Усик, Олександр Зінченко та ряд іноземних спортсменів. Боксери: Теофімо Лопес, Ентоні Джошуа, Теренс Кроуфорд та футболісти: Садіо Мане, Мохаммед Салах, Неймар, Ерлінг Голанд. Футболісти Ліверпуля, Садіо Мане та Мохаммед Салах, дуже багато роблять для своєї Батьківщини – Сенегалу та Єгипту відповідно. Вони виділяють кошти на будівництво шкіл, лікарень, спортивних майданчиків. Допмагають бідним сім'ям з необхідністю у продуктах, питній воді, медикаментами. Перш за все, вони намагаються дати дітям освіту та гідні умови для саморозвитку, зайнять

спортом для того, щоб вони могли розвиватися, мати можливість побудувати краще життя у майбутньому для себе та африканських людей загалом.

Варто звернути увагу на те, що велика частка доходу спортсменів отримується завдяки укладеним контрактам з певними компаніями чи організаціями. Також, вони стають амбасадорами відомих спортивних брендів (Puma, Adidas, Nike тощо).

Діяльність, яка не пов'язана зі спортом – благодійна чи громадська діяльність, може надати це більшої ваги у суспільстві колишньому спортсменові. Тут яскравими прикладом можуть слугувати брати Клички, які у теперішній важкий час для нашої країни є тими самими лідерами суспільної та громадської думки, які взяли на себе таку важливу роль у час війни. Володимир намагається висвітлювати усі військові злочини: вбивства мирних людей, дітей, зґвалтування жінок, мародерство, вчинені російськими нелюдами. Цим самим він прагне залучити міжнародну спільноту, відомих спортсменів, акторів, співаків до підтримки українських громадян. Віталій же, як справжній мер свого міста, столиці України, залишився у Києві у цей страшний час, не залишив мешканців Києва сам на сам з ворогом, а продовжував цілеспрямовано та ефективно управляти містом. Також, ще до війни вони займали активну громадянську позицію, відвідували різні суспільні, громадські та благодійні заходи, а також через свій благодійний фонд допомагали дітям України та всього світу, малозабезпеченим сім'ям.

На прикладі цих двох видатних боксерів у минулому, можна чітко спостерігати, як можуть спортсмени у минулому ставати лідерами думок, здійснювати ефективне управління, допомагати своїм співвітчизникам та державі загалом у такий складний період для усіх нас. З упевненістю, можна сказати те, що усі ці риси, які сформувалися у братів під час спортивної кар'єри: хоробрість, сила духу, незламність, терпіння - допомагають їм ефективно управляти, висвітлювати правду, залучити міжнародну підтримку в Україну та консолідувати увесь цивілізований світ навколо війни в Україні, проти росії та тих, хто розв'язав цю війну.

3.2. Ресоціалізація спортсмена після завершення кар'єри на основі конкретних прикладів

У цьому розділі ми детально зупинимося на аналізі конкретних прикладів з життя уже колишніх професійних спортсменів, які зараз функціонують у різних суспільних сферах. одного із основних теоретичних понять нашого дослідження. Будемо намагатися пояснити, що це за суспільний процес та які труднощі чи переваги супроводжують його.

Кожен спортсмен переживає завершення спортивної кар'єри по-різному, але, як правило, це складний етап у їхньому житті. Хтось зуміє піти з пошаною від уболівальників, а у когось прощання зі спортом може бути кардинально іншим. Існує багато кейсів, коли спортсмен зумів піти зі спорту, вигравши свій останній матч чи поєдинок. Наприклад, це можуть бути такі спортсмени як Віталій Кличко, Андрій Шевченко, іноземний футболіст клубу «Барселона» Хаві Ернандес, які завершили свій спортивний шлях перемогами та здобуттям трофеїв. У той час, як існують такі випадки, коли спортсмен програв і завершив після цього професійну кар'єру. Тут яскравим прикладом може слугувати український бронзовий призер Олімпіади в Лондоні у 2012-му році – Олександр Гвоздик. На жаль, захищаючи свій титул чемпіона світу за версією WBC, він поступився Артуру Бетербієву. Цю поразку Олександр важко переживав і прийняв рішення завершити спортивну кар'єру. Існує безліч випадків вимушених, коли спортсмен просто був вимушений закінчити зі спортом, через постійні травми. У іншому випадку могли б бути летальні наслідки. Одним з таких прикладів може бути спортивна кар'єра колишнього гравця київського «Динамо» - Артема Кравця. Футболіст був мега талановитим, забивав у єврокубках іспанській Валенсії та виводив «Динамо» до півфіналу Кубка УЄФА у 2009 році. На превеликий жаль футболісту так і не вдалося до кінця розкрити свій величезний потенціал у футболі.

Варто проаналізувати такі феноменальні свого роду кейси, які були у небагатьох спортсменів. Маю на увазі, такі спортивні події як бій Володимира Кличка проти Ентоні Джошуа. Хоча український борець і програв цей поєдинок,

але він довів усій боксерській спільноті, що вмiє тримати удар і має проти сталевий характер. Існують навіть такі думки, що після цього двобою у нього з'явилося ще більше прихильників. Така поразка є набагато ціннішою, ніж декілька перемог.

Після завершення спортивної кар'єри спортсмен повинен перейти до іншої сфери або ж залишитися у сфері спорту, але вже в іншій соціальній ролі. Дуже часто є такі випадки, що спортсмен високого рівня не може стати таким же висококласним тренером. Тим, які починають займатися іншим видом діяльності дуже часто може не вистачати знань, вмiнь, навиків тощо. Є ще така річ, що атлета просто потрібна направити у правильне русло, допомогти йому на початку, сконцентрувати усю його енергію у правильний напрямок. Для цього, щоб у нього було справді вірні та щирі друзі, колеги, які по-справжньому переживають за нього. Є багато випадків, коли капітал професійного спортсмена, здобутий такою важкою працею, меркантильні «товариші» використовували у своїх власних цілях [Кириленко, 2012b:c.287].

Ресоціалізація є важкою у тому плані, що спортсменові потрібно адаптуватися до нових норм та правил життя. Коли людина протягом великої частини свого свідомого життя живе за специфічними правилами, характерними лише для цієї сфери, то при переході у нову сферу у багатьох може бути певний бар'єр, але це лише протягом першого часу. Надалі при систематичній праці атлет починає звикати до нового типу середовища.

Недоліком інституту спорту є те, що він не має інституцій, організацій чи спільнот, які б цілеспрямовано допомагали уже колишнім спортсменам знайти себе у новій сфері [Кириленко, 2011: с. 45].

Ми вважаємо, що у нашому українському суспільстві є багато прикладів успішної ресоціалізації. Хотіли б розпочати свій аналіз із життя двох славетних чемпіонів, гордості українського спорту – братів Кличків. Віталій після завершення спортивної кар'єри почав розвиток у політичному векторі. Як ми бачимо, що з обраним напрямком він не помилився, адже вже 8-ім років поспіль є мером Києва, заснував свою політичну партію «УДАР». Володимир, який

завершив свою спортивну стежину пізніше, інвестував зароблені кошти у цікаві проекти, різні інноваційні стартапи, веде активну громадську діяльність, знімається у рекламі, відвідує масштабні світові конференції. Разом з братом вони заснували промоутерську компанію «K2 PROMOTIONS», яка просуває молодих українських боксерів до чемпіонських поєдинків. Серед них можна виділити наступних боксерів: Денис Берінчик, Дмитро Митрофанов, Василь Чеботар, Максим Бурсак та Олександр Усик.

Ще у далекому 2003 році брати відкрили благодійний фонд «Klitschko Foundation». Фонд у мирний час пропагував заняття спортом у широкі маси населення, підтримував молодих талановитих спортсменів та створював майданчик для занять спортом по багатьом містах України. Зараз же у час війни фонд допомагає жителям України гуманітарною допомогою, які втратили майно та усі інші речі для нормального функціонування. Брати вільно володіють двома іноземними мовами: англійською і німецькою. Брати показують нам приклад успішної та ефективної ресоціалізації, підтверджують цю думку, що, коли спортсмен хоче розвиватися та досягати нових цілей в іншій сфері, то при правильному підході у нього неодмінно все вийде.

Андрій Шевченко – всесвітньовідомий футболіст, володар «Золотого м'яча» 2004 року. Був період у його житті, коли він намагався розпочати політичну діяльність, але не склалося. Під його керівництвом збірна команда України з футболу дійшла до чвертьфіналу чемпіонату Європи з футболу 2020-го року. На його прикладі ми можемо побачити, як спортсмен спершу намагається знайти себе у інших сферах, але все-таки повертається до спорту лише у іншій ролі.

Також, найбільш актуальний приклад є ресоціалізація Олександра Гвоздика – колишнього чемпіона за версією WBC. Боксер повісив рукавиці на цвях у кінці 2019-го року. Але за період своєї спортивної кар'єри зумів стати резидентом США, розпочати декілька власних справ в Америці та Україні. Говоримо, що найбільш актуальний, бо не так давно він ще виступав у був у топі свого рейтингу, а зараз успішний бізнесмен та сім'янин.

Щодо міжнародних спортсменів, то тут варто згадати таких особистостей як Евандер Холіфілд, Менні Пакьяо, Стівен Джерард. Останній залишився у сфері футболу та зараз є головним тренером клубу «Астон Вілла». Менні Пакьяо займається благодійною діяльністю, приватним бізнесом, а також активно веде політичну кар'єру на Філіппінах, а Холіфілд є успішним бізнесменом, підтримує себе у хорошій фізичній формі, так як часто викладає фотографії та відео з тренувань, а також провів виставковий бій, але поступився у ньому.

На превеликий жаль, існує й інша сторона даного процесу. Є багато випадків, коли спортсмени після завершення кар'єри не можуть себе реалізувати. Можуть розпочатися проблеми з законом, сварки та гучні скандали у сім'ї. Одним з таких кейсів може бути ресоціалізація колишніх футболістів київського Динамо Олександра Алієва та Артема Мілевського. Ще у період виступів за столичний клуб спортсмени часто потрапляли у гучні скандали. У них були проблеми з режимом. В одному із нещодавніх інтерв'ю одному блогеру Алієв сам зізнався, що у них були проблеми з режимом і президент навіть вдавався до того, що перед поєдинками говорив своїм охоронцям, щоб ті простежили, чи дотримуються футболісти режиму. У свої пікові часи вони обоє були лідерами «Динамо» та збірної України. Після завершення виступів за киян вони ще намагалися реанімувати свою кар'єру у нижчих за рангом клубах, але без істотного результату. Зараз же вони знімаються у всякій дешевій рекламі, намагаються вести блоги за рахунок своєї популярності серед певної категорії населення та хоч якось заробити на життя. Але, погодьмося, що від цих футболістів очікували більшого. Вони до кінця не могли розкрити свій потенціал на футбольному полі, відповідно життя у них складається зараз також не найкращим чином.

Не можна не згадати про легенду світового боксу – Майка Тайсона, якого знають у багатьох країнах світу. Ще під час виступів на рингу після смерті свого тренера – Каса Д'Амато, який був для нього батьком, спортивні результати почали падати. Неодноразово у пресі висвічувались різні скандали пов'язані з Майком. Майк як раз із тої когорти спортсменів, які програли свій останній

професійний бій. Після цього у нього був важкий період у житті, різними нечесними схемами його промоутер, Дон Кінг, відсудив у нього усі його фінанси та залишив Тайсона практично ні з чим. Але поступово Майк почав успішний процес ресоціалізації. За рахунок свого славетного імені зумів знятися у декількох фільмах, його часто запрошують на різні канали як спортивного експерта. У нього велика та чудова сім'я. Також, не можу не згадати те, що Майк не так давно, у 2021 році, провів виставковий поєдинок з Роем Джонсом, ще однією легендою боксу. Обоє спортсменів перебували просто у відмінній фізичній формі, як для свого віку. Такі поєдинки дуже мотивують молодь займатися спортом, а також показують старшому поколінню, що, незважаючи на вік, ти повинен дбати про своє тіло та своє фізичне самопочуття. На цьому приклад можна чітко прослідкувати, що процес ресоціалізації може затягнутися на декілька років, але не потрібно одразу ж все залишати. Комуś потрібно більше часу, ресурсів, гіркого досвіду, у той час як інші можуть швидко адаптуватися у новій соціальній реальності. Але неодмінно потрібно намагатися будувати своє життя поза спортом, ні в якому разі не потрібно опускати руки.

Також, ми б хотіли проаналізувати результати дослідження, яке було проведене дослідниками з Коїмбрського університету, Португалія. Цей вищий навчальний заклад вважається найстарішим у Португалії та одним з найдавніших у Європі. Група дослідників: Ricardo T. Quinauda, Kauana Possamaia, José Roberto Andrade do Nascimento Júnior, Carlos E. Gonçalves and Humberto M. Carvalho, провели дослідження зі студентами-медиками, які виступали за баскетбольну команду університету. Вони були зі різних курсів, тому перебували у різному віковому діапазоні. Був використаний якісний дизайн дослідження за допомогою методу глибинних інтерв'ю. Дослідники провели 10-ть глибинних інтерв'ю, участь у дослідженні була добровільною і ніяк не впливала на навчання в університеті чи спортивну кар'єру у команді. У будь-який момент респонденти могли покинути дослідження. Кожному учаснику дослідження надали псевдонім, задля забезпечення конфіденційності. Вибірка була сформована на основі 2-ох основних критеріїв: 1) студент-медик; 2) гравець баскетбольної

команди університету, який тричі на тиждень відвідує тренування та виступає на змаганнях у складі команди.

Один із дослідників проводив глибинні інтерв'ю у спортивному залі перед тренуванням та записував на аудіо для подальшої транскрипції та аналізу даних.

Гайд глибинного інтерв'ю був поділений на блоки:

- загальні запитання (Як довго ви займаєтеся баскетболом?; Коли і чому ви вирішили приєднатися до університетської команди?)
- соціальний аспект (Як ви ладнаєте зі своїми товаришами по команді?; Чи зав'язалися у вас міцні дружні стосунки у команді?)
- соціальний аспект перебування в команді (Чи впливає на вас перебування у баскетбольній команді університету?, якщо так, то як саме?)
- виклики (З якими основними проблемами ви зіштовхуєтеся через активні зайняття спортом в університеті?).

Результати дослідження показали, що студенти-медики, які виступали за баскетбольну команду університету ставилися до цього виду діяльності професійно та вважали, що отримані навички вони зможуть використати у своїй майбутній медичній кар'єрі. Більшість учасників дослідження виділили наступні навички, які покращилися у них під час виступів у баскетбольній команді: управління часом, лідерство, робота в команді, покращилося навчання та загалом розумова продуктивність.

Учасники дослідження відмітили те, що часу на особисте життя було обмаль через постійні тренування, виступи на змаганнях, підготовкою до семінарських на практичних зайнять. Але такий режим навпаки допоміг їм бути більш зосередженими та продуктивними, краще організувати свій час. Також, були люди, з якими у них були не дуже близькі стосунки у позаспортивний та позанавчальний час, але це ніяк не відобразалося на результатах команди. Вони чітко усвідомлювали, яка їхня основна мета перебування тут. Деякі з учасників відмітили те, що дуже хороший навик соціалізації для їхньої майбутньої професії. Так, як більшість з них у майбутньому планує стати лікарями і у робочому колективі їх будуть оточувати різні люди, з якими вони можуть не бути

надто близькими у позаробочих стосунках, але у той же час вони мають ефективно виконувати свої прямі обов'язки.

Також, більшість респондентів відмітили те, що велику роль у зайняттях баскетболом відіграв тренер. На початку були періоди, коли хотілося залишити це все, але тренер заспокоював і наполягав продовжувати. Він знав сильні і слабкі сторони кожного гравця команди. Сильні сторони він допомагав ще більше розвивати, а над слабкими сторонами потрібно працювати – і у майбутньому вони стануть у числі сильних сторін.

Серед переваг участі у баскетбольній команді під час університетських років практично усі респонденти відповіли, що вони хотіли бути кращими, стати лідерами команди. У майбутньому ця риса характеру зможе допомогти їм у їхній професії, адже як зазначала одна з респонденток даного дослідження, Анна: «Між двома лікарями пацієнт завжди вибере кращого лікаря» [Ricardo T. Quinauda, Kauana Possamaia, José Roberto Andrade do Nascimento Júniorb, Carlos E. Gonçalvesc, Humberto M. Carvalho, 2022].

У ході теперішніх страшних подій в Україні, я не можу не згадати про наших славетних спортсменів. Коли російські окупанти підступно напали на нашу державу багато спортсменів зашилися в Україні, вступили у ряди територіальної оборони, щоб захищати Україну. Ми вважаємо, що люди такого рівня як брати Клички за допомогою свого положення у суспільстві могли б виїхати з України, але вони залишилися і показали гідний приклад того, як повинен себе поводити справжній патріот своєї країни. Володимир, який надзвичайно відомий та популярний на міжнародній арені робить дуже велику справу, показуючи та говорячи лідерам усіх світових країн, різним знаменитостям, які звірства роблять росіяни на нашій землі. Цим самим він намагається консолідувати усіх світових лідерів, особливо уряди європейських країн, щоб ті у свою чергу посилювали тиск шляхом економічних санкцій на росію. Також, своєю діяльністю він привертаю увагу мільйонів простих людей, зірок різних сфер життя, щоб ті намагалися допомогти українцям фінансово, гуманітарною допомогою, приймали у себе сотні тисяч біженців українських

жінок та дітей. Ми вважаємо, що це надзвичайно важлива місія у теперішній час для України та її громадян.

Також, поваги заслуговують Олександр Усик, Денис Берінчик, Василь Ломаченко, Олександр Алієв, колишній тренер Зорі – Юрій Вернидуб, який повернувся з Молдови у перші дні війни, щоб стати на захист України. Усі вищеперераховані спортсмени вступили до лав територіальної оборони. Василю Ломаченку уряд дозволив виїхати для підготовки до наступного поєдинку, але він відмовився. Олександр Усик прийняв рішення виїхати за кордон і розпочати підготовку до матчу-реваншу проти Ентоні Джошуа, адже вважає, що у такий спосіб він може більше допомогти Україні.

Програма дослідження:

Метод дослідження: глибинне інтерв'ю.

Глибинне інтерв'ю – це неформалізована індивідуальна бесіда з респондентом, яка проводиться на основі інструментарію (гайду) з переліком обов'язкових тем для обговорення [Козловець, 2012: с. 326].

Вибірка: 10-ть колишніх професійних спортсменів, які завершили спортивну кар'єру й мають спортивний розряд не нижчий, ніж КМС(кандидат у майстри спорту).

Гіпотези: 1) У спортсменів, котрі мають вищу освіту, окрім спортивної, процес ресоціалізації проходить легше після завершення професійної кар'єри.

2) У спортсменів з командних видів спорту процес ресоціалізації у суспільне життя проходить більш швидко та дещо легше, ніж у спортсменів, які займалися єдиноборствами.

3) Спортсмени, які почали займатися спортом з дитинства (6-10 років), з високою ймовірністю залишать заняття спортом швидше та почнуть ресоціалізацію у інші сфери.

4) Спортсмени дуже часто приходять на ту секцію спорту, якою займалися чи займаються їхні батьки, родичі, друзі.

5) Спортсмени після закінчення спортивної кар'єри мають велику ймовірність того, що у подальшому вони розпочнуть свою ресоціалізацію у сфері, де працюють їхні родичі, друзі чи знайомі.

Аналіз отриманих даних: ми провели глибинні інтерв'ю з 10-ма респондентами. У них різних вік та кожен з них перебуває зараз на певному етапі їхньої ресоціалізації. Деякі з респондентів працюють, а деякі завершують навчання в університеті. Учасники дослідження займалися різними видами спорту: ігровими та єдиноборствами. Більшість респондентів були зі сфери боксу, так як мав безпосередньо контакти з такими спортсменами. Ми обрали метод традиційного аналізу.

По-перше, хочеться звернути увагу на те, що усі респонденти почали займатися спортом з самого дитинства. Більшість з них – майстри спорту, менша половина – кандидати у майстри спорту. Це свідчить про досить високий рівень спортсменів. Один з респондентів мав чемпіонські пояси серед професіоналів. Багато з респондентів має вищу освіту не лише у сфері спорту, а й в інших галузях: фінанси і кредит, соціальний працівник, юрист, інженер, управління персоналом, філолог тощо. Респондент 1 та Респондент 3 мають 2 вищі освіти.

Кожен має свою унікальну історію, як він потрапив у спорт: Респондент 1 та 10 завдяки допомозі старшого брата; когось привів батько у секцію Респондентів 2, 6 та 9 потрапили на спорт завдяки батькові. Респондент 4 та 5 потрапили через друзів чи інших членів родини. Респондент 3 має унікальний кейс для даного дослідження: отримав «на горіхи» у вуличній бійці, до речі, потім він став чемпіоном світу серед професіоналів у віковій категорії до 24-х років. Респондент 8 просто хотів бути здоровим, сильним та вміти постояти за себе. Унікальним для нашого дослідження виявився той випадок, коли людина перекваліфікувалася з оздоровчого спорту у професійний - Респондент 7. У підсумку хочемо сказати те, що наявність у сім'ї, родичі чи просто близьких друзів, які займалися чи займаються спортом є важливим індикатором потрапляння у спорт.

На важливе запитання дослідження: «Які особисті якості та навички сформувалися у вас за період спортивної кар'єри?», респонденти відповідали, що завдяки заняттям спортом на професійному рівні вони набули таких рис як: відповідальність, дисциплінованість, психологічна стійкість, вміння у короткий проміжок часу приймати кінцеве рішення, фізичні якості. Усі респонденти відзначили те, що ці якості надзвичайно допомагають їм у теперішньому житті.

Респонденти відповіли на запитання: «Чи спілкуєтесь із своїми спортивними друзями, товаришами, тренерами, менеджерами? Чи зустрічаєтесь, проводите разом час, відпочиваєте?» по-різному. Більша частина дали відповідь, що так, називаючи друзів зі спорту братами - Респондент 6. Але також були й діаметрально протилежні відповіді до інших учасників - Респондент 5 та 7. З огляду висловлювань респондентів можемо сказати, що спортивні друзі залишаються у твоєму житті і відіграють помітну роль у після спортивному житті.

На 1-ше запитання 4-го блоку: «Чому Ви завершили спортивну кар'єру?», відповідали по-різному. Даючи більш детальну оцінку, то можемо виділити 2-і головні причини: травма - Респондент 1, 4, 6 і фінансові потреби - Респондент 1, 3, 5. Також, були інші й інші причини, через спортивну кар'єру потрібно було завершувати, наприклад: відчуття, що відбувався спад фізичних кондицій та поява нових травм, хотіли зберегти своє здоров'я - Респондент 2, 10. Катастрофічно не вистачало часу на особисте життя та саморозвиток - Респондент 7, не відчував підтримка з боку рідних та друзів у важкі періоди кар'єри - Респондент 8. У когось просто змінився головний тренер та почало пропадати бажання та мотивація до тренувань - Респондент 9. На 2-ге запитання 4-го блоку: «Чи на жалієте Ви про своє рішення?», усі респонденти, окрім Респондента 5, відповіли, що не жаліють.

На 1-ше запитання 5-го блоку відповідь «так» дали лише Респондент 7 та 8. Усі інші респонденти не мали відповіді ніяких чітких планів щодо продовження своє ресоціалізації у інші сфери. Даний вибір чітко може проілюструвати цитата з інтерв'ю Респондента 3: «Після завершення кар'єри був

трохи розгублений, не знав що робити. Так як крім боксу я ні чого більше не вмів».

На запитання: «Чи допомогли Вам знайомства зі спорту?», відповіді були наступними: Респондент 2, 3, 10 сказали, що надзвичайно сильно допомогли і у деяких випадках допомагають і тепер. Респондент 7 та 6 відповіли, що зараз ні з ким із спортивних друзів не спілкується або просто не можуть дозволити собі використовувати знайомства для досягнення своїх цілей. Респондент 5 у своєму житті ще не мав ситуацій, які б вимагали звертатися до когось із спортивних друзів, адже справляється на даний момент сам. На запитання: «Чи змінився спорт в Україні за останні декілька років?» велика частка респондентів відповіли, що так. Спорт як соціальне явище став набагато професійнішим, високооплачуванішим, з'явилися нові багато методики підготовки спортсменів до змагань, а також процес відновлення спортсменів вийшов на новий рівень, більше почав популяризуватися та висвітлюватися у ЗМІ. Цю тенденцію можна прослідкувати на відповідях Респондента 1, 2, 3, 6, 8, 9, 10. Але на думку Респондентів 4, 5 та 7 в українському спорті ніяких глобальних змін не відбулося.

На останнє запитання усі 10-ть респондентів відповіли, що просто не уявляють те, як би склалося їхнє життя без спорту, де і ким вони були б зараз.

Висновки до III розділу

У цьому розділі ми безпосередньо провели саме дослідження даної теми, методом глибинного інтерв'ю, а також проаналізували вторинні дані одного європейського дослідження. Дослідження носило розвідувальний характер, так як дана тема дослідження є новою для української соціології загалом. Ми провели глибинні інтерв'ю з 10-ма колишніми спортсменами. На основі отриманих даних можемо сказати, що поставлених на початку дослідження завдань ми зуміли досягнути. Якщо робити аналіз по кожній із гіпотез, то можна сказати наступне:

Гіпотеза 1 підтвердилася: спортсмени, котрі мають освіту, окрім спортивної, у більшості випадків процес ресоціалізації у них проходить більш швидко та з меншими проблемами.

Гіпотеза 2 не підтвердилася: у незалежності від виду спорту, колишній спортсмен може ресоціалізуватися як швидко і ефективно, так і навпаки.

Гіпотеза 3 підтвердилася, адже спортсмени, які почали займатися спортом з раннього дитинства залишають його, як правило, до 18-ти років.

Гіпотеза 4 також підтвердилася, адже більшість респондентів почали займатися тим видом спорту, яким займалися чи займається хтось із близького оточення.

Гіпотеза 5 підтвердилася, але частково. Тільки деякі респонденти - 2, 3, 9 і 10 просили звертатися за допомогою до друзів з питання подальшої ресоціалізації, інші залишилися у сфері спорту, але в ролі тренера, а деякі просто не хотіли звертатися за допомогою до друзів чи знайомих, адже вважать це неприйнятним для себе.

ВИСНОВКИ

У даній дипломній роботі ми аналізували соціальний інститут спорту і те, який вплив він здійснює на спортсменів, яких специфічних фізичних, психологічних та рис поведінки вони набувають. Найважливішим для нас було те, як ці особливості вплинуть на їхню подальшу ресоціалізацію – пошуки себе у новій сфері зайнятості, у новій ролі тощо. Ми взяли до уваги різні теоретичні підходи інтерпретації інституту спорту, але зупинилися на інституційному. Ми обрали цей напрямок, адже вважаємо, що спорт - це один із основних соціальних інститутів суспільства і саме на теоретичних засадах інституційного підходу ми зможемо ґрунтовно провести роботу.

Одним із розділів нашої роботи був аналіз становлення інституту спорту в часи незалежної України. Хотіли побачити те, чи змінився інститут спорту у порівнянні із радянським часом, що саме змінилося і наскільки сильно. Можна сказати що деякі фрагменти від радянського спорту залишилися, але із кожним роком їх стає дедалі менше. Завдяки інтеграції із західним світом, інститут спорту набуває багато характеристик звідти. Після нашої перемоги у війні, сподіваємося, що цей вектор продовжиться і у ніякій сфері життя, включно із спортом, нічого радянського у нас не залишиться.

З розвитком інституту спорту за останнє десятиліття утворився новий напрямок та сфера спорту – оздоровчий спорт. Ми намагалися ґрунтовно проаналізувати, що це сфера спорту і чим саме вона відрізняється від професійного спорту. Можемо сказати те, що дана практика почала свою інтеграцію до нашого суспільства із Заходу та являє собою дуже конструктивний напрямок в оздоровленні нації. Ці 2-а напрямки взагалі не можливо і не потрібно порівнювати, адже вони ставлять перед собою іншу мету та включають зовсім інші засоби для її досягнення.

Підводячи підсумки стосовно аналізу усієї дипломної роботи та , зокрема, дослідження можемо з упевненістю сказати, що будь-який вид спорту залишає помітний відбиток на особисте формування спортсмена. Протягом довгих років тренувань та виступів на змаганнях, людина набуває певних соціокультурних

рис. Ці якості позитивно впливають на їхнє подальше життя, ресоціалізацію після закінчення кар'єри. Також, у них з'являється безліч нових соціальних зв'язків, знайомств, які вони можуть використати і які можуть допомогти їм після завершення професійної кар'єри.

Цим дослідженням, ми зуміли показати, професійний спортсмен, який досягнув висот та результатів певного рівня у конкретному виді спорту має усі можливості для того, щоб продовжити свій гідний шлях у житті у інших сферах діяльності. Професійний спортсмен при ефективно сконструйованій ресоціалізації може швидко освоїти нові вміння та навички, які дозволяють йому займати гідні позиції на новій роботі. А стереотип, що спортсмени – це люди з доволі низьким інтелектуальним рівнем, просто старий ніким не доведений стереотип, пережиток минулого.

Звісно, для цього їм буде потрібен певний багаж знань та відповідне оточення, яке зможе допомогти їм спрямувати отриманий досвід, знання та майбутній потенціал у правильне русло. Професійні спортсмени ще у фазі своєї спортивної кар'єри повинні думати, куди у майбутньому вони зможуть інвестувати свої фінансові здобутки, свій спортивний досвід. Для цього їм потрібно цікавитися іншими суспільними сферами життя, окрім спорту, намагатися отримувати знання, можливо, відвідувати певні курси, які їм цікаві. Можемо з упевненістю сказати, що бути всесторонньо багатим та розвиненим, ніколи не буде лишнім професійному спортсмену. Адже ще з малих літ тренера у ДЮСШ, інших спортивних товариствах говорять, що потрібно добре вчитися, вивчати іноземні мови, цікавитися тими суспільними подіями, які відбуваються навколо вас. Це не заважатиме вам, а навпаки ваші спортивні результати ростимуть, адже мозок буде більш сфокусованим, зможе швидше працювати, приймати рішення у стресових ситуаціях. Легендарний тренер Анатолій Ломаченко, батько та тренер 2-ох разового олімпійського чемпіона, чемпіона світу серед професіоналів говорив: «Якщо ти хочеш досягти значних здобутків у спорті на міжнародному рівні, ти повинен вчитися, вміти аналізувати

інформацію, бо без цього далі, ніж чемпіонат області, ти не зможеш добратися».

Тому, при правильному підході до своїх мрії та цілей у постспортивному житті, ресоціалізація професійного спортсмена може бути надзвичайно стрімкою та позитивною. Всупереч багатьом заїждженим стереотипам, що спортсмени не настільки грамотні та освічені, щоб займати передові посади у різних сферах, своїм дослідженням ми змогли показати кардинально іншу сторону цієї думки.

Навіть, читаючи й аналізуючи іноземне дослідження щодо позитивного впливу занять спортом на життєві навички, ми б хотіли виокремити те, що спортсмени завжди прагнуть бути кращими, незалежно від того, у якій сфері життя проходить ця конкуренція. Ця хороша риса зберігається у них ще від активних занять спортом та з часом переходить і накладає свій відбиток на їхню діяльність у інших соціальних сферах. Ми вважаємо, що це дуже позитивний наслідок від професійного спорту.

У підсумку хочемо сказати те, у даній роботі ми змогли досягнути поставленої на початку мети та завдань. У дипломній роботі ми детально описали процес ресоціалізації професійного спортсмена та соціальні механізми, які зможуть допомогти швидко та ефективно інтегруватися йому у нові сфери соціального життя. Особливо хотілося б зупинитися на останньому завданні: проаналізувати, наскільки успішна професійна спортивна кар'єра впливає на ресоціалізацію по завершенню професійних виступів. Це можна побачити на прикладі таких славетних українських спортсменів як брати Клички, Андрій Шевченко. Прослідковується своєрідний взаємозв'язок: досягнувши високих результатів у спорті, процес ресоціалізації у інші сфери суспільного життя проходить більш легко, швидко та ефективніше.

Однією з основних наших рекомендацій є те, що спортсменам ще під час активної фази спортивної кар'єри потрібно намагатися опанувати нові знання, навички тої галузі, якою вони б хотіли займатися у майбутньому. Також, потрібно відкладати зароблені кошти й намагатися їх ефективно інвестувати у певні проекти, бізнес тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ball D. Sport and social order / D. Ball, J. Loy. – Boston : Addison-Wesley Pub. Co., 1975. – 574 p.
2. Condello, G., L. Capranica, M. Doupona, K. Varga, and V. Burk. 2019. “Dual-Career through the Elite University Student-Athletes’ Lenses: The International FISU-EAS Survey.” PloS One 14 (10): e0223278. Doi:10.1371/journal.pone.0223278.
3. Edwards H. The Sociology of Sport / H. Edwards. – Homewood (Ill.) : Dorsey Press, 1973. – 391 p.
4. Eitzen D. Fair and Foul: Beyond the Myths and Paradoxes of Sport / D. S. Eitzen. – Lanham; New York : Rowman and Littlefield, 2003. – 187 p.
5. International Sports Press Association. – Official website. – Mode of access: <http://www.aipsmedia.com/>
6. Wann D. Sport Fans: The Psychology and Social Impact of Spectators / D. Wann. – New York : Routledge, 2001. – 246 p.
7. Woods R. Social Issues in sport / R. Woods. – Champaign : Human Kinetics, University of South Florida, Tampa, 2007. – 384 p.
8. Ziemilski A. Sport as a social institution / A. Ziemilski // Kultura Fizyczna. – 1965. – № 1. – С. 44-49.
9. Goudas, M., and G. Giannoudis. 2008. “A Team-Sports-Based Life-Skills Program in a Physical Education Context.” Learning and Instruction 18 (6): 528–536.
10. Ricardo T. Quinauda , Kauana Possamaia, José Roberto Andrade do Nascimento Júniorb, Carlos E. Gonçalvesc, Humberto M. Carvalho: The positive impact of sports participation on life skills’ development: a qualitative study with medical students. – University of Coimbra: Routledge, 2022. – 16 p.
11. Апанасенко Г. Л. «Спорт для всех» и новая феноменология здоровья / Г. Л. Апанасенко // Наука в олимпийском спорте (спецвыпуск). – К. : КГИФК, 2000. – с. 36-40.
12. Апанасенко Г. Л. Медицинская валеология. / Г. Л. Апанасенко, Л. О. Попова – К. : Здоров’я, 1998. – 244 с.

13. Апанасенко Г. Л. Здоровье спортсмена: критерии оценки и прогнозирования [Электронный ресурс] / Г. Л. Апанасенко, Ю. С. Чистякова // Теория и практика физической культуры. – 2016. – № 1. – С. 19-22. – Режим доступа: <http://lib.sportedu.ru/press/ТРФК/2006N1/p19-22.htm>
14. Апанасенко Г. Л. Олимпийский спорт: расцвет или кризис? [Электронный ресурс]: медицинская газета «Здоровье Украины». – 2012.- июнь. – № 73. – Режим доступа: <http://health-ua.com/articles/241.html>
15. Васильченко О. А. Еволюція норм та девіацій у сфері спорту : дис... канд. Соціол. Наук: 22.00.04 / Васильченко Олег Анатолійович. – Запоріжжя: Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. Та муніципального управління», 2014. – 217 с.
16. Электронный ресурс: Названы самые богатые спортсмены Украины. – Режим доступа: <https://tsn.ua/ru/prosport/nazvany-samyebogatye-sportsmeny-ukrainy.html>
17. Кириленко О.М. Деформації в розвитку соціального інституту спорту в Україні: проблеми виходу з кризи перехідного періоду // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – 2012а. – Вип. 4. – С. 283-296.
18. Кириленко О.М. Соціальний контроль у сфері спорту: Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління //Збірник наукових праць ДДУУ. – Донецьк, 2011. – Том XII. – Випуск 211. – Серія «Соціологія». – С. 41-50.
19. Кириленко О.М. Профессиональная карьера спортсмена: специфика, формы и противоречия //Нова парадигма: журнал наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – 2012б. – Випуск 98. – С. 277-292.
20. Кириленко О.М. Спортивная карьера как форма социальной мобильности // Соціологічні дослідження: Збірник наукових праць. – Луганськ : Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2015.– № 10. – С. 84-99.

21. Козловець Є. А. Соціологія: Словник термінів і понять. - К.: Кондор, 2012. - 372 с.
22. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. Для студ. ВНЗ фіз. Виховання і спорту : у 2-х т. / [ред. Т. Ю. Круцевич]. – К. : Олімп. Л-ра, 2018. – Т. 2: Методика фізичного виховання різних груп населення. – 367 с.
23. Люта Л. П. Інституціалізація спорту: динаміка структурних змін : дис. Канд. Соціол. Наук :22.00.03 / Люта Леся Петрівна ; Київ. Нац. Ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2015. – 203 с.
24. Лукашук В. И. Тенденції розвитку спорту в умовах ринкових перетворень/ В. И. Лукашук // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : збірник наукових праць у 2-х т. – Харків, 2006. – Т.2. – С.315-319.
25. Манифест о спорте: (Подготовленный СИЕПС в сотрудничестве с ЮНЕСКО после консультаций с правительствами) / Междунар. Совет спорта и физ. Воспитания (СИЕПС). Дом ЮНЕСКО, Плас де Фонтеной, Париж. Франция. – М. : Физкультура и спорт, 1971. – 35 с.
26. Назван лучший спортсмен года в Украине [Электронный ресурс]: Информационное агентство ЛЛГА Бізнес Інформ. – Режим доступа: <http://news.liga.net/news/N1037533.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

Гайд глибинного інтерв'ю:

Доброго дня!

Дякую, що погодилися на інтерв'ю.

Мене звати Юськів Павло, у рамках дипломної роботи на кафедрі «Галузевої соціології» факультету соціології КНУ імені Тараса Шевченка я проводжу дослідження, присвячене ресоціалізації професійного спортсмена після завершення спортивної кар'єри»

Сьогодні нас чекає розмова про Ваш погляд, думки, власний досвід щодо даної теми дослідження.

У даного інтерв'ю немає правильних / неправильних відповідей. Мені цікава лише Ваша експертна думка та досвід.

Короткий вступ для знайомства з респондентом

Розкажіть, будь ласка, про себе: як Вас звати, скільки Вам років, яким видом спорту Ви займалися, яка у Вас освіта?

БЛОК 1 (Вступ в інститут спорту)

1. У якому віці Ви почали активно займатися спортом для досягнення високих результатів?
2. Чому обрали саме цей вид спорту і як потрапили на секцію?
3. Хтось з рідних чи друзів займався цим видом спорту?

БЛОК 2 (Результативність спортивного процесу)

1. Який у Вас спортивний розряд?
2. Скільки тренувань на тиждень у Вас було? Скільки у середньому по часу тривало одне тренування?
3. Яке Ваше найбільше спортивне досягнення?

БЛОК 3 (Навики, якості, між людські зв'язки, набуті за період спортивної кар'єри)

1. Розкажіть будь ласка, які особистісні якості та навички сформувалися у Вас за період спортивної кар'єри ?

2. На Вашу думку, ці навички та якості допомагають, можливо, навпаки заважають у звичайному повсякденному житті?

3. Чи спілкуєтесь із своїми спортивними друзями, товаришами, тренерами, менеджерами? Чи зустрічаєтесь, проводите разом час, відпочиваєте?

БЛОК 4 (Завершення спортивної кар'єри)

1. Чому Ви завершили свою професійну кар'єру? Можете більш детально розповісти про цей етап Вашого спортивного життя, що саме спонукало Вас до такого рішення?

2. Чи не жалієте Ви про те, що завершили професійну кар'єру? Якщо могли б змінити своє рішення, то чи поміняли б Ви його?

Блок 5(Кар'єра після спорту)

1. Якими були Ваші дії після того, як прийняли рішення завершити професійну кар'єру? Можливо, були якісь конкретні пропозиції щодо того, у якій далі сфері продовжувати себе реалізовувати як особистість?

2. У якій сфері діяльності працюєте зараз?

3. Чи допомогли Вам знайомства зі спорту по завершенню кар'єри?

4. Чи змінився, на Вашу думку, спорт в Україні за останні декілька років? Що саме змінилося?

5. Яку роль відіграв спорт(набуті риси характеру, знайомства) у Вашому житті? Чи займали б Ви зараз такі позиції у суспільному житті, якби не досягли таких спортивних результатів? Чому саме так вважаєте?

Щиро дякую Вам за приділений час! Ваша експертна думка була вкрай важливою для проведення даного дослідження!

Транскрипт глибинних інтерв'ю

Респондент № 1. Олексій, 31 рік, дві вищі освіти: перша – інженерна НТУ, друга – спортивна НУФВСУ; кікбоксинг, бокс.

Блок 1

1. Активне заняття спорту у мене почалося з 10 років.

2. У даний період часу я ще не розумів навіщо мені потрібні бойові мистецтва. Перша секція була з кікбоксингу в м. Бровари, потім з 14-ти років мене старший брат відвів на секцію боксу, так як сам займався боксом в спортивному інтернаті у Заслуженого тренера України Олександра Івановича Поліщука.

3. Старший брат.

Блок 2

1. КМС

2. У перший час занять було 3 рази в тиждень, після того як почав проявляти успіхи і їздити на змагання 5 раз в тиждень. Тривало тренування в середньому одну годину.

3. Чемпіон Київської області з кікбоксингу віком до 14 років; 2 місце чемпіонату Києва з кікбоксингу у віці до 18 років; Чемпіон Київської області з боксу серед юнаків; 2 місце чемпіонату Києва з боксу серед дорослих

Блок 3

1. У першу чергу це дисципліна, характер, працьовитість. Усе це ще залежить від тренера, так як тренер проводить з Вами багато часу він дає вам знання, частину виховання, яка потрібна кожному підлітку в юнацькому віці

2. Спорт допоміг досягати цілей не тільки в спортивній діяльності, привчив до працьовитості, не відступати при помилках, ураженнях, вміти вставати і знову йти до поставленої задачі.

3. спорт дарує багато вірних друзів, знайомить з багатьма відомими спортсменами, про спорт можна сказати що це одна велика сім'я!

Блок 4

1. У першу чергу це фінансова складова так як батьки були військовослужбовцями і ми постійно переїжджали з міста в місто, зарплати не великі, потрібно було поєднувати роботу з тренуваннями, а це дуже складно, друга це проблема з серцем (пролапс мітрального клапана) що не дозволяло проходити з легкістю диспансеризацію і рекомендації лікарів з приводу серйозної спортивної кар'єри.

2. Не варто ні про що шкодувати, якщо так все склалося на те воля згори, спорт дав мені багато життєвого досвіду, друзів, виховав характер, шлях яким я йду на сьогоднішній день у вигляді тренера, мені подобається те, чим я займаюся, вкладаю свої сили на популяризацію спорту в Україні.

Блок 5

1. Поєднував роботу з тренерською діяльністю, напрацьовував досвід, так як робота тренером вимагає багато зусиль, терпіння і це інша сторона спорту.

2. Тренерська діяльність, разом з другом відкрили спортивний зал.

3. Так, спорт познайомив мене з багатьма чудовими і впливовими людьми

4. Змінився не в кращу сторону, низьке фінансування, корупція, проблеми з суддівством, багато про що можна сказати.

5. Я вдячний своїм тренерам за вкладену працю, досвід, рідного брата за те що познайомив мене з таким прекрасним видом спорту як бокс, що в подальшому дало мені можливість працювати в цій сфері, розвиватися і досягати вершин у новому амплуа.

Респондент № 2. Сергій, 39 років, бокс, вища освіта – соціальний працівник.

Блок 1

1. З 10 років.

2. Цей вид спорту я обрав через те, що мій батько був колишній боксер майстер спорту СРСР, батько привів на секцію.

3. Батько

Блок 2

1. МС України

2. 11 тренувань у тиждень по 2 години.

3. 3 місце на Чемпіонаті України серед дорослих, переможець Міжнародного турніру пам'яті Поповича

Блок 3

1. Порядність, відповідальність, дисциплінованість, реакція, фізична витривалість та психологічна стійкість.

2. Допомагають досягати поставлених цілей

3. Звісно, зустрічаюся з тренером, з друзями, якими займався в одному залі. Спорт зближує.

Блок 4

1. Головне, своєчасно піти з такого бойового мистецтва як бокс. Коли починаєш розуміти, що фізична форма уже не та, щоб зберегти своє здоров'я потрібно вчасно піти, у мене цей етап прийшов у віці 31 року.

2. Не жалію про це рішення, тому що тоді був такий період життя, що потрібно було залишити, але зараз інколи приходять такі думки, щоб повернутися у бокс.

Блок 5

1. Пішов на роботу у Міністерство аграрної політики водієм.

2. Особистий охоронець.

3. Звичайно, допомогли. Тренер допоміг влаштуватися на роботу у той час, одразу коли завершив кар'єру. А зараз мій одноклубник допоміг влаштуватися на роботу.

4. Так, звісно змінився. Так як я колишній боксер, я можу говорити про бокс. Професійний бокс в Україні виріс. Почали проводити великі вечори боксу, з'явилося більше висококласних тренерів. Це все завдяки тому, що професійний бокс зародився ще в 2000-х роках і зараз вийшов на новий рівень.

5. Бокс відіграв велику роль у моєму житті і саме він сформував мене як теперішню особистість, без нього я б не являвся тим, ким є зараз.

Респондент № 3. Юрій, 41 рік, бокс, дві вищі освіти – НУФВСУ тренерська діяльність, КНУ ім. Тараса Шевченка юрист.

Блок 1

1. 14 років.
2. Потрапив у шкільну бійку та почув як треба, тоді вирішив йти на бокс.
3. Ніхто зі знайомих та рідних не займався.

Блок 2

1. Майстер Спорту України
2. Тренування кожного дня два рази на день по дві години. Крім неділі, у суботу одне тренування.
3. Чемпіон Світу у віковій категорії до 24 років серед професіоналів за версією WBC.

Блок 3

1. Дисципліна, самореалізація, досягнення своєї мети попри будь-які складнощі. Приймання швидкого рішення в екстремальних ситуаціях.
2. Звісно, допомагають, практично кожного дня.
3. Спілкуюсь з друзями по спорту, навіть з друзями з інших країн.

Блок 4

1. Якщо коротко, то я зіпсував стосунки зі своїм менеджером після чого прийняв рішення завершувати кар'єру, так як не бачив фінансового розвитку.
2. Я ніколи ні про що не жалію. Це принцип!

Блок 5

1. Після завершення кар'єри був трохи розгублений, не знав що робити. Так як крім боксу я ні чого більше не вмів. Декілька місяців сидів без роботи. Потім мені зателефонував мій друг і запропонував мені роботу у спортивному залі, у якому був потрібен тренер з боксу. З того часу в мене почалось нове

спортивне і дуже цікаве життя. Паралельно я розвивався у рекламному бізнесі та приймав участь у роботі у громадських організацій.

2. Працюю у сфері спорту та юристом у громадській організації.

3. Звісно допомогли і досі допомагають.

4. Усе змінюється і спорт також. Наприклад дуже розвивається фармакологія, міняються правила боксу, екіпіровка та методика тренування.

5. Скажу так, спортсменів поважають, а хороших спортсменів ще більше, тому звісно у суспільному житті спорт допомагає. Вас оточує велике коло різноманітних людей які можуть бути корисними у повсякденному житті. Часто буває заходиш у якусь установу, а тебе впізнають, це дуже приємно та ще можуть чимось допомогти по старій дружбі або просто підняти настрій.

Респондент № 4. Мене звати Андрій, мені 22 роки. Займався футболом, спочатку на аматорському рівні, а потім вже на професійному, в принципі, як це у всіх буває. Навчаюся на 4-му курсі ЧНУ, на філологічному факультеті.

Блок 1

1. Активно почав займатися у 6 класі, коли вже чітко розумів, що моя ціль - це Академія футболу.

2. Бо все моє дитинство та й моїх друзів було у футболі. Також, вже граючи, я відчув як це цікаво, наскільки футбол – не проста гра, а схематична, характер також грає не менш важливу роль. Потрапив на секцію випадково, якщо так можна сказати, скоріше я думаю мене туди щось притягнуло, я цього дуже хотів, і так сталося, що тренер футбольного клубу «Юність» побачив мене на вуличних змаганнях, влітку, і запросив мене, врешті-решт, це і була моя мета, щоб мене помітили, що я вмю грати, амбіції.

3. Як я вже сказав, всі мої друзі – це і були футболісти, чи ті, які хотіли би ними стати.

Блок 2

1. Мабуть у футболі немає спортивного розряду, проте, граючи вже в академії, я грав на чемпіонаті України, що можна прирівняти до КМС.

2. Коли ще грав у клубі «Юність», то три тренування в тиждень і недільна гра.

3. Найбільше спортивне досягнення, це, граючи, за «Скалу» - така назва моршинської академії футболу, забив вирішальний гол проти ФК «Львів» в день свого народження, я був повний щастя, знявши з себе футболку і, проїхавши по багнюці (падав дощ) кілька метрів, за що мені потім дали жовту картку, але я все одно був щасливий, дуже щасливий.

Блок 3

1. Відповідальність, дисциплінованість, фізична витривалість та психологічна стійкість. Також, я завжди володів хорошою швидкістю, проте в процесі тренувань я її збільшив, і довів до досить непоганої. Так само набрався техніки, яка допомогла мені у володінні м'ячем. Найбільшим натренованим досягнення, я вважаю, що це удар Кріштіану Роналду, який час від час мені виходив, фінт Зідана, який часто допомагав мені обігравати одразу двох гравців, а також «Еластіко», прийом, який повністю збиває з пантелику противника, адже ти в один момент міняєш напрям руху, і корпус противника опиняється у іншій стороні відносно твого руху.

2. Я думаю футбол, як і будь-який вид спорту робить тебе більш дисциплінованим, ніж ти міг би бути, додає тобі витривалості і бажання не здаватись у процесі життя. Футбол зробив мене сильнішим, дорослішим.

3. Часу пройшло досить багато, а це значить, що багато хто відсіявся, те ж саме можна сказати про мене, я теж в певному роді відсіявся, адже вибрав іншу форму життя, - не спортивну, скоріше, спрямовану на інтелект. Проте, багато моїх товаришів по спорту стали моїми друзями, відсутність футболу нас не роз'єднала, а навпаки, стали дуже хорошими друзями поза спортивним життям.

Блок 4

1. Сталось це скоріше випадково. На одній із ігор я зламав ключицю і два ребра, мені потрібний був довгий час для відновлення, реабілітації, академії не було вигідно реабілітовувати мене протягом такого довго часу, адже я не мав права брати участі у чемпіонаті України, та й можливо я не був дуже цінним

гравцем, думаю одне вплинуло на інше, і у висновку вийшло, що мене відрахували з академії футболу «Скала». Потім я повернувся в рідне місто, погравши ще трохи часу на чемпіонаті області, повернувся в рідну школу, і подумав, що футбол – не моя дорога, я вважаю, що моя головна місія – це література, і здобутки, саме в цій сфері. Я почав готуватись до ЗНО, залишив футбольний клуб, адже вважаю, щоб добитися висот своєї цілі, потрібно сфокусуватись на ній, і не розсіюватись на щось інше. Я не жалію про свій вибір, адже зараз він дає плоди.

2. Чесно, інколи мене поглинає ностальгія і футбольний дух спортсмена, цього способу життя, активності, амбітності, прагнення стати великим і значущим, бажання знову забивати красиві голи, прориватися по фланзі, розігравати комбінації з командою, яка діє за принципом: один за всіх, і всі за одного. Часом, коли згадую про все це, мене пробирає до мурашок, проте я розумію, що мій шлях інакший, він не продажний, як весь наш український футбол, в якому за певні рахунки платяться певні гроші певним людям. От, я ненавиджу хабарі, я можливо буду журналістом, тому моя місія боротись з брехнею.

Блок 5

1. Про це я вже сказав вище. Була пропозиція грати у ФК «Львів» після закінчення професійної кар'єри, проти якої я, до речі, забив вирішальний гол, проти тої, з якою я відчув найбільше спортивне досягнення та ейфорію. Все життя мене супроводжував потяг до літератури, тому великої печалі і жалості я не відчував, скоріше, несправедливість, відчув свою слабкість, проте ці події зробили мене лиш сильнішим.

2. Зараз я пишу статті на замовлення, взяв інтерв'ю у відомої української співачки Дакуки, створив ютуб канал, зараз розвиваю його, там і розвивається моя особистість, адже я вчусь об'єктивно і часом «некоректно» ставити запитання.

3. Думаю так, адже практично всі люди знають мене саме через футбол. Футбол – це мій авторитет, це те, що я завжди буду любити, навіть не граючи професійно.

4. Що змінилося? Всьому світові видно, що сильніших боксерів, ніж українців немає, в принципі, так і було, коли брати Кличко вигравали все, що могли, але зараз прийшло нове покоління, і вони показують, хто №1. Чесно кажучи, у сфері футболу позитивних змін мало. Топові українські клуби скуповують чорношкірих, які відіграють основну роль в командах, а наших, українців, відправляють грати в слабкі закордонні клуби. Кількість команд зменшилась, здається, до десяти, а було 16-18. Проте, талановитих українців вдосталь, на мою думку, проблема лиш в керівництві, яке випускає на поле не того, хто грає краще, а того, за кого заплатили більше.

5. Як я вже сказав, здобутки у футболі, власне, і зробили мій авторитет. Спортсменів завжди поважає соціум, адже це і справді майбутнє нації. «У здоровому тілі – здоровий дух». Прихильність дівчат завжди зі мною. Знайомство з багатьма тренерами дає можливість не платити гроші за зал, коли ми з хлопцями хочемо пограти футбол у приміщенні чи на штучному полі. Врешті-решт, це залишило мені прекрасні спогади про період мого життя, яке, переважно у всіх однолітків повне на алкоголь і дурацці. У той час, коли всі пили пиво, я ходив на тренування, і найголовніше, що мені від того не ставало заздрісно чи сумно, а навпаки я був гордий за це.

Респондент № 5. Мене звати Віталій, мені 23 роки, займався футболом. Ще вчусь на 4 курсі, назва навчального закладу "Міжрегіональна академія управління персоналом", спеціальність – економіка підприємства управління персоналом.

Блок 1

1. Спортом я почав займатись у віці 7 років.

2. Обрав тому, що саме футбол приносив найбільше задоволення на той час, потрапив на секцію я через свого брата, який вже займався певний час.

3. Дядько займався футболом в молодості.

Блок 2

1. Спортивний розряд КМС.

2. Тренувань було 5-6 в тиждень і гра! В середньому тренування тривало 1.30-2 год.

3. Найбільшим моїм досягненням був вихід в фінальну частину кубка України, де ми зайняли 8 місце у всій Україні серед всіх команд 1999 року народження.

Блок 3

1. Завдяки спортивній кар'єрі, у першу чергу в мене сформувалась самостійність, дисципліна, характер, розуміння того, що важка праця винагороджується, бажання бути кращим з кожним днем, футбол віддалив мене від шкідливих звичок, навчив ставити цілі і досягати їх, додав мені багато знайомств по цілій Україні і в деяких країнах світу.

2. Такі навички не можуть не бути корисними в житті.

3. З усіх товаришів з якими грав в командах, спілкуюсь тільки з деякими і зустрічаємось рідко.

Блок 4

1. Завершив свою професійну кар'єру в зв'язку з тим, що як і всі нормальні люди захотів як найшвидше побудувати своє життя, заробіток став важливим компонентом, а футбол не давав потрібної суми. Ще й невдачі раз за разом, багато команд, які надавали жахливі умови проживання і мізерні зарплати максимально відбивали охоту до цієї справи. Коли почав поєднувати роботу з футболом, то почав пропадати той запал до футболу, що був колись, бажання до футболу поступово почало пропадати, а стабільний прибуток став на перший план, тому вирішив займатись і бігати «для себе», десь колись.

2. Я жалію, що все пішло не так, як хотілось мені. Є речі які я б змінив, повернувшись у той час. Діяв б інакше.

Блок 5

1. Почав шукати варіанти заробітку, пробуючи різні роботи, футбол як хобі, теж приносить певний дохід. Конкретних пропозицій я не мав.

2. Зараз без роботи.

3. Ще не було ситуацій, де знайомства допомогли б мені.

4. Не знаю, чи змінився спорт. Як на мене все, що змінилось, то це те, що молоді почали давати більше можливості проявити себе.

5. Якби не спорт, то можливо соціум би з'їв мене і я почав би займатись поганими речами, мав би багато шкідливих звичок і не мав би того мислення, що маю зараз.

Тому так, спорт зробив мене тим ким я є, нормальною адекватною людиною. Ні скільки не жалію, що зв'язав своє життя зі спортом.

Респондент № 6. Віталій, 24 роки, баскетбол, закінчив Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, спеціальність прикладна механіка.

Блок 1

1. В 7 років я пішов на секцію і від тоді я активно займався баскетболом, взагалі, я ще не вмів добре ходити, але вже грав з батьком, з друзями в дворі

2. Мені дуже подобався баскетбол, я постійно дивився його по телевізору, особливо американську лігу, де грають найкращі. Я сказав татові, що хочу бути таким, як вони і він знайшов у нашому місті секцію і відвів мене туди.

3. Ні, на жаль, в моїй сім'ї ніхто професійно не займався.

Блок 2

1. МС

2. Якщо я добре пам'ятаю, то коли я тільки но починав, у нас були тренування три рази на тиждень, по дві години на день, але грати, мені здається, я не переставав ніколи, цілий день у дворі, сам чи з друзями, був постійно з м'ячем, майже завжди залишався після тренувань щоб покращити точність кидків

3. Срібний призер чемпіонату України.

Блок 3

1. Насамперед це відповідальність за результат, за команду, за хлопців, працьовитість, дисципліна, і напевно самокритика, бо без неї я б просто стояв на місці і не розвивався.

2. Я думаю, що ці навики теж одні з найважливіших в житті, і без них людина просто б не вижила.

3. Так, звичайно. У мене дуже багато хороших друзів, можна сказати «братів» і ми постійно спілкуємось, зустрічаємось, пригадуємо хороші моменти і не зовсім, куди без них і без тренерів ніяк, навіть до сьогодні у них можна чогось навчитись і попросити їхньої поради.

Блок 4

1. Кар'єру я закінчив, як би це прикро не було, через травму спини. Я дуже переживав з цього приводу, не знаходив собі місця, адже мені здавалося, що я не досягнув того, чого хотів і міг би, я дуже вдячний рідним, друзям, які підтримали мене в переломний для мене момент життя

2. Знову ж таки повторюючи вище сказане, я дуже переживав через те, що не зможу більше грати на професійному рівні, адже це було для мене всім моїм життям, це була моя мрія з дитинства. Звісно, якщо була б можливість продовжувати, я б залюбки грав, але, знаєте, звучить банально, але як говорить одна приказка: «Все, що відбувається — до кращого».

Блок 5

1. Після закінчення кар'єри я вирішив трохи відпочити, зібратись думками, розставити цілі і пріоритети. Так, звичайно пропозиції були і є.

2. На даний момент я працюю дитячим тренером, хочу передати їм все те, що я знаю.

3. Особисто мені в чомусь масштабному не допомогли, та я і сам не люблю таким займатись або використовувати для корисних цілей

4. Так, я думаю досить змінився. Спорт став набагато професійнішим, популярнішим, більш високооплачуванішим.

5. Підсумовуючи все вище сказане: спорт для мене відіграв величезну роль в моєму житті, він виховав в мені відповідальну, працьовиту людину, яка постійно ставить собі нові цілі і йде до них. Без спорту я був би зовсім іншим. А кращим чи гіршим, що ж, цього ми вже не дізнаємось.

Респондент №7. Добрий день! Моє ім'я Володимир. На даний момент мені 22 роки, професійно займався плаванням (МС України). З освіти у мене: 9 років математичної школи, 10-11 клас спортивна школа-інтернат (у Києві на станції метро Лісова), почав вчитися на тренера з плавання в університеті ім. Бориса Грінченка, але на превеликий жаль відучився я там 2 роки, після чого забрав документи в зв'язку з тим, що університет забирав у мене багато часу в моєму житті.

Блок 1

1. Я не можу відповісти на це питання, так як професійне плавання плавно переросло зі звичайного, оздоровчого.

2. Так, я особливо й не вибирав. У дитинстві були проблеми зі здоров'ям, мама в роки 4 відправила мене на плавання. Ось так і склалося, що я залишився плавати.

3. Ні, ніхто з рідних і друзів не займався плаванням. Надалі, вже з'явилися друзі, але познайомилися ми з ними або в команді, або на зборах.

Блок 2

1. Майстер Спорту України з плавання

2. Якщо говорити про професійний спорт, то це було 2 тренування щодня, крім суботи та неділі. З понеділка по п'ятницю: 7:00 і 17:00 вода. Понеділок, середа, п'ятниця був ще годину залу, на 16:00. Тренування у воді були в середньому по 1.5 години кожна.

3. Чемпіон України, рекордсмен України.

Не знаю, чи вважається це досягненням, але міг поїхати на Паралімпіаду в Ріо у 2016 році, але через проблеми з виїздом з країни, на жаль, не полетів.

Блок 3

1. Їх дуже багато. З основного це: дисциплінованість, витривалість, спритність. Не здаватися на півдорозі. Мало спати - не біда, головне продуктивність роботи.

2. Однозначно допомагають. Все, про що згадано вище, і що не прийшло мені в голову - допомагає в житті 100%.

3. Ні, ні з ким з «минулого» життя, і професійного спорту я не спілкуюся і не зустрічаюся.

У мене є всього один друг, з яким ми знайомі вже більше 10 років, він теж плавець. І ми з ним по життю «нога в ногу»

Блок 4

1. Ого! Це сталося коли мені було близько 18-ти років. Я закінчив 11-й клас. Фактори, які вплинули на таке рішення: Я тренувався не офіційно, у одного з кращих тренерів Києва, і дуже відомого по Україні. І в федерації плавання почали перебирати документи, я точно не знаю, але, наскільки я розумію - мого тренера трошки притиснули і сказали або я, або вся команда. Вибір був очевидний. Я спробував тренуватися сам, десь 8 місяців, але це було вкрай важко.

Другий фактор, це те, що робота і університет забирали дуже багато часу. Під час спорту мій розпорядок дня був такий: тренування-сон-тренування-зустріч з дівчиною / відпочинок вдома. А тепер, куди тут ще можна всунути роботу і навчання? Риторичне питання. Тому я прийняв рішення: Якщо тренуватися ніде, а навіть якщо є де, тоді можна забути про життя - закінчити з плаванням і крокувати далі по сходинках життя. Я почав розвиватися в тренерській діяльності і просто насолоджуватися життям.

2. Ні, не шкодую ні на хвилинку. Той великий переворот в житті дав мені багато уроків і поштовх у доросле життя. Все сталося «в терміни».

Блок 5

1. Як раз на закінчення кар'єри, буквально за рік «до» - я почав працювати тренером з плавання. Тому ніяких дій я не робив. Почав більше працювати, що порівнювалося до великих доходів.

2. Я працюю у сфері фітнесу.

3. Ні. Ніколи не звертався до когось за допомогою. Всі люди зі спорту - залишилися в минулому і ми ніяк не контактуємо. Виняток мій друг, про якого вище я вже говорив.

4. Якщо говорити конкретно про параолімпійський спорт, де був я - кажу з повною упевненістю, що немає. Нічого там не помінялося. Крім директорів шкіл тощо. Якщо в цілому спорт, думаю так, змінився. Спорт зараз почали активно просувати, ним захоплюються багато людей нашого населення. Це вже стало «модним», займатися спортом.

5. Важко відповісти. Тут потрібна 3-тя особа, яка зможе мене охарактеризувати. Але, думаю, що спорт дав мені багато чого. Досвід спілкування з різними людьми, характер. Якби я не добився таких досягнень в спорті - я б не зміг працювати тим, ким працюю зараз. Тут все по ланцюжку. Зараз, я б просто вчився і все.

Респондент № 8. Ігор, 37 років, займався боксом, закінчив Національний університет фізичного виховання і спорту, спеціальність тренерська діяльність.

Блок 1

1. Я почав займатися боксом приблизно в 11 - 12 років.

2. Завжди тягло до бойових мистецтв, хотів бути сильним.

3. Я перший у своїй сім'ї почав займатися боксом.

Блок 2

1. МС України з боксу
2. Тренування тривало 1,5 години, 3 рази на тиждень.
3. Призер міжнародного майстерського турніру.

Блок 3

1. Головний навик - любов до спорту.
2. Навички та навики боксу завжди допомагають по життю.
3. Я спілкуюся з багатьма тренерами.

Блок 4

1. Коли мені була потрібна підтримка, її не було і я втратив віру в свої сили.
2. Не жалкую, я став тренером та всі амбіції я втілюю в своїх вихованців.

Блок 5

1. Я не планував бути тренером, але мій тренер буквально заставив мене тренувати і з того моменту я полюбив свою професію.
2. У спорті і працюю.
3. І так і ні, мій тренер познайомив з людиною, з якою і до тепер працюю.
4. На мою думку, питання суперечливе, але з боку техніки боксу так, а з боку менеджменту то ні, але спорт розвивається у всіх напрямках.
5. Спорт відіграє дуже важливу роль в моєму житті. Всього чого я досяг у житті - завдячую спорту. Позиції, які я займаю зараз завдяки спорту - боксу. Спорт - це рух, який захоплює весь світ. Це наймасовіше дійство, яке охоплює весь світ.

Респондент № 9. Мене звати Роман, мені 22 роки, займався боксом, ступінь бакалавра по спеціальності фінанси та кредит.

Блок 1

1. Почав займатись у віці 5-ти років .
2. Почав займатись тому , що запропонував батько, я спробував - і мені сподобалось.

3. Так, займалось декілька друзів.

Блок 2

1. КМС

2. У середньому було 4 тренування в тиждень по 2 години

3. Найбільше спортивне досягнення – переможець чемпіонату області.

Блок 3

1. Я можу постояти за себе та своїх рідних, набув впевненості в собі.

2. Тільки допомагають

3. Час від часу спілкуємось та проводимо час.

Блок 4

1. Завершення кар'єри залежало від багатьох факторів. Не вистачало часу для навчання та зміна тренера, так як головний тренер не мав змоги приділяти мені час.

2. Не жалію, але звісно, хотілося досягти набагато більшого.

Блок 5

1. Поступив в університет. Була конкретна ціль закінчити університет та отримати освіту з подальшим працевлаштуванням.

2. Зараз працюю у сфері фінансових послуг

3. Так, допомогли

4. Спорт на мою думку змінився і з точки зору тренерських підходів і точки зору технологій.

5. Бокс відіграв значну роль у моєму житті, так як допоміг мені сформувати свій характер та чітку точку зору на життя. Вважаю так тому, що бокс схожий на життя та навчив мене «битись» за своє.

Респондент № 10. Максим, 37 років, займався боксом, закінчив Національний університет фізичного виховання і спорту, спеціальність тренерська діяльність.

Блок 1

1. Почав займатися приблизно у віці 10-ти років.

2. Запропонував старший брат, взяв мене з собою на тренування, щоб я спробував і одразу ж сказав, якщо не сподобається, то силоміць у зал не буду зтягувати.
3. Як я вже зазначав вище, що займався старший брат, мав доволі високі результати: чемпіон світу серед юніорів.

Блок 2

1. МС України.
2. 11-12 тренувань на тиждень, ранкове тренування тривало приблизно одну годину, вечірнє близько 2-ох годин.
3. Чемпіон світу серед професіоналів за версією WBA Continental, IBF Youth, інтерконтинентальний чемпіон за версією WBO.

Блок 3

1. Сила волі, дисциплінованість, розуміння того, що завдяки важкій праці можна досягти результатів не лише у спорті.
2. Звісно, що тільки допомагають.
3. Так, звісно. Разом проводимо вільний час, запрошують взяти участь у різних проектах, а мій колишній друг тренував мене та готував до декількох останніх поєдинків.

Блок 4

1. Молодшим я не ставав, турбували травми. Я дуже прагнув ще великих боїв за чемпіонство, але мій промоутер не зміг мені цього зробити, тому прийняв таке рішення.
2. Ні, не жалію. У мене такий принцип – ніколи не жаліти про те, що вже в минулому. Ні, не змінював би, зараз у мене новий етап мого життя, у якому я також планую реалізуватися по максимуму.

Блок 5

1. Чесно кажучи, то на момент, коли я приймав це рішення, мені було важко. Пропозиції були, декілька цікавих комерційних пропозицій щодо інвестування в певний бізнес. Також, були пропозиції щодо політичної кар'єри.

2. Зараз я приватний підприємець.
3. Так, звісно. Багато хороших друзів та товаришів, з якими я познайомився у період спортивної кар'єри. Деякі з них допомогли мені розпочати власну справу.
4. Звісно, дуже змінився у позитивному напрямку. Зараз у молодих спортсменів є набагато більше можливостей вийти на топ рівень, набагато більше почав висвітлюватися у медіа, популяризуватися тощо.
5. Спорт, а зокрема бокс відіграв дуже важливу роль у моєму житті, мабуть, найголовнішу. Усі вищесказані риси характеру, справжні друзі – усе це дав мені бокс. Я гадаю, що ні. Адже бокс допоміг мені розкрити свій потенціал, свої риси характеру, людяність. Саме завдяки цим рисам люди поважають мене та цінують, спілкуються зі мною. Гадаю, що без високих спортивних результатів усе б склалося зовсім по-іншому і зараз я не був би тут, не спілкувався б з вами.

